

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЛОБОДЗІНСЬКИЙ ВІТАЛІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

Допускається до захисту:
Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2022 р.

Україна і ЄС: сучасний стан і перспективи розвитку

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Зорина АТАМАНЧУК, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат екон. наук, доцент

підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Лободзінський В. А. Україна та ЄС: сучасний стан та перспективи розвитку. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2022.

У роботі досліджено сучасний стан розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС; здійснено оцінку результатів секторальної інтеграції України в європейський економічний простір; проаналізовано вплив підписання Угоди про асоціацію з ЄС на економіку України; визначено проблеми та окреслено перспективи розвитку відносин України з ЄС.

Основним науковим результатом є математичний інструментарій щодо оцінки залежності між валовим внутрішнім продуктом України, обсягами прямих іноземних інвестицій, експортом та імпортом; SWOT-аналіз інтеграції України до ЄС.

Ключові слова: інтеграція, Європейський Союз, європейська інтеграція України, Угода про Асоціацію України з ЄС, механізми євроінтеграційної політики.

100 с., 6 табл., 19 рис., 3 дод, бібліограф.: 52 найм.

ANNOTATION

Lobodzinskiy V. Ukraine and the EU: current status and development prospects. Specialty 292 International economic relations. Educational program «International economic relations». Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2022.

The current state of development of economic cooperation between Ukraine and the EU is investigated; the results of Ukraine's sectoral integration into the European economic space were evaluated; the influence of the signing of the Association Agreement with the EU on the economy of Ukraine is analyzed; problems have been identified and the prospects for the development of Ukraine's relations with the EU are outlined.

The main scientific result is a mathematical tool for evaluating the dependence between the gross domestic product of Ukraine, the volume of foreign direct investment, export and import; SWOT analysis of Ukraine integration into the EU.

Key words: integration, European Union, European integration of Ukraine, Association Agreement between Ukraine and the EU, mechanisms of European integration policy.

100 p., 6 tabl., 19 fig., 3 appl., bibliography: 52 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	7
1.1 Теоретичні засади формування інтеграційних об'єднань	7
1.2 Місце і роль ЄС у сучасному геополітичному просторі.....	11
1.3 Євроінтеграційні прагнення України як невід'ємні реалії сьогодення.....	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС.....	34
2.1 Дослідження сучасного стану розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС.....	34
2.2 Оцінка результатів секторальної інтеграції України в європейський економічний простір.....	39
2.3 Аналіз впливу підписання Угоди про асоціацію з ЄС на економіку України.....	49
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄС.....	67
3.1 Досвід інтеграції «нових» членів ЄС та можливості його використання для України.....	67
3.2 Проблеми інтеграції України до ЄС.....	73
3.3 Перспективи розвитку відносин України з Європейським Союзом.....	76
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми. Проголосивши десять років тому незалежність, Україна визначила свій шлях розвитку в напрямку побудови демократичного суспільства, крок за кроком скеровуючи свій поступ у напрямку європейського вибору. Сьогодні інтеграція України в Європейський Союз (ЄС) – проголошена стратегічною метою держави, проте існує цілий ряд економічних, соціально-політичних та інших чинників, що істотно ускладнюють інтеграційний рух. Сьогодні ЄС – це найбільший в світі торговий блок, який об'єднує 27 країн з метою забезпечення миру і процвітання громадян в рамках тісного об'єднання на основі спільних економічних, політичних та соціальних цілей. Створення єдиного ринку для більш чим 370 мільйонів європейців забезпечує вільне переміщення людей, товарів, послуг та капіталів. Перспектива вступу України до ЄС визначається насамперед тим, що Україна має багато переваг, які відкривають можливості для успішного розвитку конкурентоспроможної економіки: країна має вигідне географічне розташування, родючі землі і високоосвічене населення. Крім того, Україна традиційно має порівняльну перевагу в металургійній галузі, в сфері обробної промисловості, технології. Межує з європейськими державами і має прямий доступ на ринки Близького Сходу, які динамічно розвиваються, через акваторію Чорного моря. Завдяки всім цим факторам Україна може в перспективі стати ключовим гравцем у світовій економіці. Через відсутність довгострокових стратегій, через недоліки інституційної бази, давні політичні розбіжності й корупцію уряду країни, який часто змінювався, було вельми складно втілювати в життя навіть самі благі починання в сфері реформ. Навіть в умовах поточної кризи Україна, завдяки своєму географічному положенню, багатим природним ресурсам і людським капіталом, має оптимальні можливості для використання переваг чергового етапу глобалізації та євроінтеграції.

Метою роботи є узагальнення теоретико-методологічних засад економічної співпраці України з державами членами ЄС та обґрунтування подальших перспектив європейської інтеграції.

Відповідно до сформульованої мети **завданнями дослідження** є:

- визначити теоретичні засади формування інтеграційних об'єднань;
- обґрунтувати місце і роль ЄС у сучасному геополітичному просторі;
- окреслити євроінтеграційні прагнення України;
- дослідити сучасний стан розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС;
- оцінити результати секторальної інтеграції України в європейський економічний простір;
- проаналізувати вплив підписання Угоди про асоціацію з ЄС на економіку України;
- оцінити досвід інтеграції «нових» членів ЄС та можливості його використання для України;
- визначити проблеми інтеграції України до ЄС;
- окреслити перспективи розвитку відносин України з Європейським Союзом.

Об'єктом дослідження сучасний стан і перспективи розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів до вивчення сукупності зв'язків між Україною і державами-членами Європейського Союзу.

Теоретико-інформаційну базу становлять статистичні й аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Державної митної служби, Міністерства фінансів, Міністерства економіки, Національного банку України тощо. У роботі були використані дані офіційних методологічних публікацій та щорічників Євростату, ООН, МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій. При розробленні окремих методологічних і практичних положень дисертації були використані законодавчі та нормативні

акти, що регулюють різні аспекти зовнішньоекономічної діяльності в Україні, монографії та наукові статті вітчизняних і зарубіжних фахівців.

Методи дослідження. За допомогою методів опису, порівняння та спостереження обґрунтовано місце і роль ЄС у сучасному геополітичному просторі; методами пояснення, дедукції, індукції та абстрагування досліджено можливості синхронізації законодавства України із законодавством ЄС у різних секторах економіки; за допомогою кореляційно-регресійного аналізу досліджено залежності між валовим внутрішнім продуктом України, обсягами прямих іноземних інвестицій, експортом та імпортом; за допомогою SWOT-аналізу проаналізовано сильні, слабкі сторони, можливості та загрози інтеграції України до ЄС.

Теоретичне та практичне значення мають результати кореляційно-регресійного аналізу факторів впливу на валовий внутрішній продукт України; обґрунтовані сильні, слабкі сторони, можливості та загрози інтеграції України до Європейського Союзу; розроблені рекомендації щодо перспектив подальшої співпраці України з ЄС у напрямку євроінтеграції.

Наукові результати дослідження полягають у наступному:

- отримав подальшого розвитку математичний інструментарій щодо оцінки залежності між валовим внутрішнім продуктом України, обсягами прямих іноземних інвестицій, експортом та імпортом;
- обґрунтовано сильні, слабкі сторони, можливості та загрози інтеграції України до Європейського Союзу;
- розроблено рекомендації щодо перспектив подальшої співпраці України з Європейським Союзом у напрямку євроінтеграції.

Результати кваліфікаційної магістерської роботи апробовано на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (23-24 вересня 2022 року, ОНЕУ, Одеса).

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МОТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1 Теоретичні засади формування інтеграційних об'єднань

Інтеграція держав є загальносвітовим трендом, оскільки в умовах загострення конкурентної боротьби між країнами надає можливість спільними зусиллями в об'єднанні протистояти більш впливовішим країнам світу. У науковій літературі на сучасному етапі не має чіткого визначення «інтеграції» як поняття, оскільки певний дисонанс у професійний дискурс вносять існуючі різні підходи в дослідженні цього явища. Інтегрально-державницький підхід висвітлює інтеграцію як механізм створення певних структур, які спрямовані забезпечити регулювання взаємозв'язків між державами на ґрунті інституціоналізації цих відносин. З економіко-географічної точки зору інтеграція представляється як природний процес розвитку взаємодії між географічно наближеними країнами. При цьому інституціонально-управлінський підхід практично повністю ототожнює інтеграцію з процесом утворення наднаціональних структур і зменшенням ролі держави у прийнятті рішень. Функціонально-макроекономічний підхід висвітлює поняття «інтеграції» як процес створення певної структури світового господарства через подолання штучних перепон ефективного функціонування суб'єктів господарської діяльності на основі координації та уніфікації всіх елементів цієї конструкції [1].

У сучасних дослідженнях наукові школи тяжіють до розуміння інтеграції як об'єднання держав у суспільно-політичні, економічні спільноти з певною структурованістю суспільних відносин, в основі якої є міжсистемна взаємодія в політичній, соціально-економічній, науково-технологічній, соціокультурній площинах суспільного життя, в якій, з одного боку, відчувається прагнення до збереження національної ідентичності, а з другого

– втрачаються елементи державної автономності. Така взаємодія відбувається одночасно як через посилення міжурядового співробітництва, так і передбачає створення єдиного геополітичного простору з наднаціональною побудовою. Проте існують певні обмеження, які в реальному житті безпосередньо пов'язані з нестабільним розвитком основних сфер суспільства, що найбільш гостро проявляється на геополітичному, політичному, економічному, етно-культурному, соціальному рівнях, відтворюючись у процесах дестабілізації суспільства. В основі відмінностей у розумінні інтеграції – не тільки не ідентичність дослідницьких підходів та сфери позначення всього різноманіття процесів інтеграційної взаємодії і взаємовпливу, але й, передусім, теоретичні розходження, неоднорідність концепцій інтеграції. Така ситуація пов'язана з певним розвитком інтеграційного процесу, що безпосередньо впливає на визначення концептуально важливих пріоритетів, розвитку відповідних концепцій інтеграції, які роблять спроби на основі певних дослідницьких підходів вирішувати питання світового розвитку різних суспільств, держав.

Вивчення теорій та концепцій створення єдиної Європи має важливе значення для розуміння сутності тих процесів, які спостерігаються на європейському континенті. Аналіз європейських інтеграційних процесів демонструє розвиток ідеї об'єднання європейських народів та основних теоретичних напрямів, що розвивалися протягом декількох століть європейської історії. На сьогоднішній день Європейський Союз є найбільш розвиненим інтеграційним об'єднанням у світі, яке динамічно розвивається. Теоретичне підґрунтя процесів європейського об'єднання почало формуватися ще в ранньому Середньовіччі. Кожна теорія заснована на окремому аспекті європейського інтеграційного розвитку й виконує свою роль у розкритті цього процесу. Разом з тим, жодній із них не вдалося висвітлити процес повністю, структурувати теоретичні напрацювання в дослідженні всіх його елементів та завбачити майбутній розвиток подій. Європейська цивілізація є наслідком складної історичної міжнародної,

міждержавної взаємодії, між цінностями та культурами європейських народів і, відповідно, характеризується через категорії комплексності, еволюції, різноманітності, універсальності [2].

Європейський континент – це місце народження та втілення фундаментальних та політичних прав і свобод людини, ідей демократії, але разом з тим, є і носієм колоніалізму, націоналізму, комунізму й фашизму. Водночас багатокультурність Європи сформувала європейські цінності, духовний та політичний набуток яких не обмежується географічними межами країн європейського світу, а має втілення і на інших континентах – Америці, Азії і Австралії. Взагалі в основі ідеї об'єднання європейських народів виокремлюють спільність історичних умов розвитку, політичні, соціально-економічні та культурно-цивілізаційні передумови. З одного боку – хрестові походи, боротьба спільними зусиллями проти завойовників, розвиток торгівлі, культурний та освітній обміни, а з другого – коаліційні та міжусобні війни, національна ворожнеча стали історичними передумовами європейського об'єднання. Ідеї античних філософів, переосмислені і доповнені мислителями, політичними діячами різних часів, сформували політичні передумови європейської інтеграції, які й сьогодні залишаються наріжними каменями європейської політики і, за своєю суттю відображають модель ліберальної демократії: індивідуальна свобода, рівноправність, свобода слова, розподіл влади, верховенство права, солідарність, ринкова економіка тощо. Система Магдебурзького права, інтенсивний розвиток торгівлі, економічних та фінансових відносин, промислова революція, пересування населення сформували спільний соціально-економічний простір на Європейському континенті.

Особливе місце у формуванні європейської спільноти посідають цивілізаційно-культурні передумови, які ґрунтуються на християнській релігії, моральних нормах та принципах, ідеях гуманізму, спільних ідеалах, поняттях справедливості, демократії і є ціннісними складовими будь-якого соціуму. Хоча у культурній площині європейців співіснують латинський

католицький південь, протестантська північ і православний схід з різними національними, мовними, релігійними чи регіональними відмінностями, вона сформувала спільний світогляд та морально-етичні цінності [3].

У різні часи ідею об'єднання Європи прагнули реалізувати за різними проєктами імператори, політичні діячі, філософи. Серед найбільш відомих політичних задумів об'єднання європейських народів можна вирізнити такі проєкти, як трактат «Повернення Святої землі» 1305 р. П.Дюбуа, план об'єднання європейських держав 1464 р. чеського короля І. Подебрад, «Великий план» 1617 р. герцога Сюллі. Однак надзвичайну цінність для теорії федералізму в ті часи мала концепція Альтузіуса, яка мала практичне втілення, адже саме на її основі в 1579 р. було утворено Нідерландський союз з семи сусідніх провінцій [4].

З середини ХХ ст. у сфері наукових досліджень набуває поширення теорія регіональної інтеграції, зокрема, найбільш значущою вона стає в Європі, яка вже у 60-ті – 70-ті рр. ХХ ст. реалізовувала інтеграцію ринків та політичну інтеграцію. Основну увагу дослідники приділяють питанням міжнародної торгівлі, митних союзів, міжнародних інвестицій як факторів ефективності й максимізації добробуту країн, задіяних у системі економічної інтеграції. Найвідомішими дослідниками проблем інтеграції в згаданих аспектах є Дж. Вайнер, Дж. Мід, Р.Л іпсі, Я. Тінберген, Б. Баласса, К. Мюрдаль та ін.

Дослідження вченими процесів інтеграції спрямоване на оцінку процесу, що відбувається на ринку товарів і послуг, а також чинників виробництва, залишаючи осторонь інституційний і політичний чинники інтеграції та розглядають перш за все соціально-економічні наслідки цього процесу. Серед інших теорій та концепцій інтеграції найбільшого поширення отримали ринкова (економічний лібералізм); ринково-інституційна (неолібералізм); структурна (структуралістська); концепція «багаторівневого управління», концепція «Європи змінних геометрій» тощо. Незважаючи на те, що зазначені концепції та теорії є переважно економічними, вони доволі

часто ототожнюються з політичними теоріями. Незважаючи на різноманітність теорій економічної сутності європейської та міжнародної інтеграції, слід зауважити, що важливим фактором щодо практичної реалізації в умовах глобалізації є бажання країн отримати довгострокові перспективи більш високого рівня економічного розвитку, можливість спільно протистояти жорсткій конкуренції, поглиблювати співробітництво.

Отже, головним напрямом розвитку Європейського Союзу в минулому та на сучасному етапі є оптимальне поєднання політичного, економічного і соціального прогресу, що віддзеркалюється в теоріях європейської інтеграції. Проте сам інтеграційний процес, його розвиток потребує постійної модифікації існуючих концепцій і сформованих на їх основі моделей розвитку ЄС. Узагальнюючи розгляд зазначених концепцій європейської інтеграції та підходів до неї, слід зауважити, що проблеми, пов'язані з визначенням теоретичних підвалин сучасного інтеграційного розвитку, мають об'єктивний характер. Це зумовлено як процесами поглиблення, так і розширення самого Європейського Союзу, а також зі значним розширенням кола міжнародних суб'єктів, ступеня їх взаємодії та взаємозалежності. Існуючі теорії не охоплюють повністю всі інтеграційні процеси можливого дезінтеграційного розвитку, зокрема питання виходу Великої Британії з ЄС, що зумовлює виникнення і розвиток нових концепцій інтеграції. Доцільність подальших теоретико-методологічних досліджень з питань євроінтеграції насамперед пов'язана з процесом аналізу сучасного розвитку Європейського Союзу, процесами його розширення та поглиблення, чи навпаки дезінтеграції, оскільки цей фактор значно впливає на всю систему міжнародних відносин. Також теоретичне обґрунтування феномена європейської інтеграції може бути розглянуто через систему формування Європейського Союзу як реально діючого суб'єкта міжнародних відносин, який зміцнює геополітичні позиції об'єднаної Європи у світі.

1.2 Місце і роль ЄС у сучасному геополітичному просторі

Європейський Союз – світовий гравець. В Європейському Союзі немає однієї столиці, втім фактично цю функцію виконує бельгійський Брюссель. Окремі євроінституції також розташовані в Люксембурзі, Страсбурзі (Франція) і Франкфурті-на-Майні (Німеччина). Жителі Євросоюзу користуються значними перевагами, що стали результатом єдності різних за своїм потенціалом держав. Сильніші «підтягують» слабших, а відсутність кордонів усередині ЄС збільшує можливості для роботи, торгівлі, подорожей, навчання. В ЄС діє спільний ринок, товари і послуги безперешкодно рухаються між країнами. Для цього ухвалені відповідні стандартизовані закони. Єдиний внутрішній ринок забезпечує доступ до чотирьох свобод: свободи руху товарів, послуг, людей і спрощення доступу до фінансових ресурсів. А ще в ЄС немає паспортного контролю, тобто кожен його житель може вільно подорожувати Євросоюзом, маючи в кишені лише, наприклад, водійські права. Україна, слідуючи закріпленим у Конституції курсом на членство в Європейському Союзі, теж поступово приводить своє законодавство у відповідність до вимог ЄС. Це необхідно для повноцінної інтеграції і є свого роду базою для зростання національної економіки, а відтак – рівня життя українців.

Отже, якщо коротко підсумувати, що таке Європейський Союз, то можна сказати, що це переваги для простих людей, які стали можливими завдяки єдності демократичних держав Європи. Переваги вільно обирати країну для роботи і проживання, вільно подорожувати або навчатися, вільно торгувати та почуватися захищеним. Хоч Євросоюз – не держава, проте він має характерні державні ознаки, як-от прапор, гімн і девіз. Це дозволяє жителям ЄС навіть на символічному рівні відчувати свою приналежність до єдиного світоглядного простору.

Прапор Європейського Союзу – синє тло, на якому розташоване коло з 12 золотих зірок. На відміну від, наприклад, прапора США, кількість зірок пов'язана не з кількістю країн у Союзі, а з магією числа 12: аналогічно до 12

знаків Зодіаку, 12 місяців у році, 12 лицарів Круглого столу тощо. Таким чином у символіці прапора ЄС закладена потрійна довершеність. Синій – як колір неба, води, духовності й мудрості. Коло – як ідеальна форма, символ вічності, Всесвіту та рівності. 12 – як число повноти. Гімном Європейського Союзу стала інструментальна версія «Оди радості» одного з найвидатніших європейських композиторів Людвіга ван Бетховена, що була написана на вірш знаменитого поета Фрідріха Шіллера. Гімн ЄС відображає спільні для всіх європейців цінності та ідеали свободи, миру й солідарності. Девіз *In varietate concordia* (з латини – «Єдність у різноманітності») наголошує, що народи континенту об'єдналися заради миру та процвітання, і в цій єдиній європейській родині є місце різним країнам і культурам. Отже, головними акцентами символіки ЄС є рівність, єдність і повнота – як здатність людей жити в мирі та добробуті, незалежно від мови, національної культури чи протиріч, що існували в минулому. Населення ЄС становить 450 млн. чоловік - це більше, ніж населення США і росії разом узятих. На частку ЄС припадає найбільший торговий оборот і четверта частина світових матеріальних цінностей. Допомога, що надається ЄС бідним країнам, перевершує за своїм обсягом допомогу з боку будь-якого іншого донора. А валюта ЄС, євро, на міжнародних фінансових ринках поступається лише долару США. ЄС не прагнув стати світовою силою. Першочергове завдання ЄС, створеного невдовзі після закінчення другої світової війни, полягала в згуртуванні націй та народів Європи. Однак, по мірі вступу до ЄС нових членів та розширення сфери його відповідальності, виникла необхідність у визначенні відносин Європейського Союзу з іншою частиною світу.

Подібно до того, як ЄС працює в межах власних кордонів для усунення торгових бар'єрів, розвитку бідних регіонів і сприяння мирній кооперації, він працює разом із іншими країнами та міжнародними організаціями над тим, щоб переваги відкритих ринків, забезпечення економічного зростання та стабільності в нашому все більш взаємозалежному світі стали надбанням кожної людини. У той самий час, ЄС відстоює свої законні економічні та

торгові інтереси на міжнародній арені. Одним із головних завдань, які сьогодні постають перед Європейським Союзом, є розширення зони миру та безпеки за межі ЄС. Для виконання цього завдання Європейським Союзом розробляється спільна зовнішня політика та політика безпеки, таким чином, щоб ЄС зміг стати реальною силою, яка б виступала за стабільність, співробітництво та порозуміння в ширшому світовому аспекті.

Протягом більш, ніж 40 років холодної війни значна частина земної кулі була розділена на два табори. По закінченні холодної війни встановився більш складний і більш ламкий світовий порядок, що вимагає активнішої участі ЄС у запобіганні конфліктам, підтримці миру та боротьбі з тероризмом. Європейський Союз демонструє, яким чином країни можуть успішно об'єднати свої економічні і політичні ресурси в спільних інтересах. ЄС служить моделлю інтеграції для країн, розташованих в інших регіонах земної кулі.

Етапи розвитку Європейського Союзу відображено на рис. А.1 Додатку А.

З часу свого заснування у 1950-х роках Європейський Союз будує відносини з іншою частиною світу на основі спільної політики в області торгівлі, сприяння розвитку, а також офіційних угод про торгівлю та співробітництво з окремими країнами або регіональними групами. У 1970-х роках ЄС розпочав надання гуманітарної допомоги тим, хто її потребує, у найрізноманітніших куточках світу. Починаючи з 1993 р., коли був підписаний Маастрихтська угода, ЄС здійснює розробку спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗППБ), що дозволяє йому вживати спільні дії у тих випадках, коли на карту поставлені інтереси Європейського Союзу в цілому. По мірі того, як ЄС докладает зусиль, спрямованих на забезпечення та підтримку стабільності в світі, одним із важливих аспектів СЗППБ стає оборона. У розв'язанні проблем, пов'язаних з тероризмом, міжнародною злочинністю, торгівлею наркотиками, незаконною імміграцією, а також таких глобальних проблем, як захист навколишнього середовища,

Європейський Союз співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями. Спільна торговельна політика ЄС реалізовується на двох рівнях. По-перше, у рамках Світової організації торгівлі Європейський Союз бере активну участь у встановленні норм та правил багатосторонньої системи світової торгівлі. По-друге, ЄС укладає власні двосторонні угоди про торгівлю з країнами або регіональними групами країн [5].

Європейський Союз провадить діяльність, спрямовану на те, щоб забезпечити дотримання прав людини як на території ЄС, так і за межами ЄС. Ця діяльність, головним чином, охоплює цивільні, політичні, економічні, соціальні та культурні права. ЄС також докладает зусиль для забезпечення прав жінок та дітей, а також прав меншин та переміщених осіб. Повага до прав людини є одним із основних елементів угод про торгівлю та співробітництво ЄС з його партнерами та необхідною умовою для країн, що претендують на членство в ЄС. За останні роки ЄС підтримує діалог з питань прав людини з такими країнами, як Китай та Іран. Проти деяких країн, в тому числі, Сербії, Бірми (М'янми) та Зімбабве, Європейським Союзом були запроваджені санкції. ЄС також бере участь у фінансуванні низки проектів, спрямованих на захист прав людини. До таких проектів відноситься Європейська ініціатива за демократію та права людини, в рамках якої щорічно виділяється 100 млн євро на заходи в таких сферах:

- зміцнення демократії, ефективного управління та верховенства права; підтримка скасування смертної кари в усьому світі;
- боротьба проти застосування тортур, надання підтримки міжнародним трибуналам та міжнародним судам;
- боротьба з проявами расизму, ксенофобії, дискримінації по відношенню до меншин та корінних народів.

Ідея про те, що єдина Європа повинна діяти на світовій арені як єдине ціле, стала стимулом для співробітництва країн-членів у процесі вироблення послідовного підходу до реалізації зовнішньої політики. Протягом багатьох років робота в цьому напрямку просувалася повільно, але стабільно. Перший

крок у цьому напрямку було здійснено на початку 1950-х років, коли була зроблена амбіційна, але невдала спроба створення Європейського оборонного співтовариства із шести країн-засновників Європейського Союзу. У 1970 р., був ініційований процес, що одержав назву «Європейська політична кооперація», який мав на меті узгодження позицій країн-членів з нагальних питань зовнішньої політики. За останні 15 років Європейський Союз активізує зусилля, щоб роль, яка відводиться йому в розв'язанні питань міжнародної політики, більш відповідала його економічному статусу.

За конфлікти, пов'язані із застосуванням сили, доводиться платити дуже високу ціну з точки зору людських жертв, руйнування та витрачених ресурсів. Протягом 1990-х років сім таких конфліктів, пов'язаних із застосуванням сили, коштували міжнародному співтовариству 200 млрд євро, які могли б бути використані в мирних цілях. Тому Європейський Союз збирається діяти більш ефективно, передусім, що стосується запобігання конфліктам. Європейським Союзом вже використовується широкий спектр традиційних інструментів, у тому числі, технічне та фінансове сприяння країнам, що розвиваються, економічна кооперація та торгові відносини, гуманітарна допомога, соціальна та природоохоронна політика, а також дипломатичні інструменти, такі, як політичний діалог і посередництво. Нарівні з вищевказаним ЄС застосовує також нові інструменти, передбачені ЄПБО, такі, як збір інформації та моніторинг виконання міжнародних угод з метою запобігання потенційним конфліктам. У світі, де сила вже не завжди означає безпеку, ЄС повинен швидко реагувати на виникнення різних ситуацій, використовуючи відповідну комбінацію інструментів безпеки.

Європейський Союз, на частку якого припадає 20 % світового імпорту та експорту, має найбільший торговий оборот у світі. Відкрита торгівля між країнами-членами ЄС лягла в основу його створення майже 50 років тому та обумовила зростання добробуту всіх країн-членів. Європейському Союзу, таким чином, відводиться провідна роль у зусиллях, спрямованих на надання рівного доступу на світові ринки як багатим, так і бідним країнам.

Розширення обсягів торгівлі, ймовірно, буде стимулювати світовий розвиток на користь кожному. Споживачам буде надано більш широкий вибір продукції. Конкуренція між імпортованими товарами та товарами місцевого виробництва призведе до зниження цін і підвищення якості.

На думку ЄС, глобалізація може принести економічні переваги для всіх, у тому числі, для країн, що розвиваються, за умови, що на багатосторонньому рівні будуть прийняті відповідні правила та зроблені відповідні кроки, спрямовані на інтеграцію країн, що розвиваються, до системи світової торгівлі. Отже Європейський Союз проводить переговори зі своїми партнерами для забезпечення доступу на ринки як товарів, так і послуг. ЄС прагне надавати допомогу країнам, що розвиваються, забезпечуючи їх прискорений доступ на свій ринок, але, з іншого боку, відводячи їм більш тривалий час для відкриття доступу європейських товарів на ринки цих країн. У той же час, ЄС реформує свою сільськогосподарську політику, що також матиме позитивні наслідки для країн, що розвиваються. Крім цього, ЄС пропонує більш низькі митні тарифи на імпорт товарів з інших країн, які дотримуються основних норм умов праці та трудових стандартів, встановлених Міжнародною організацією праці [6]. Правила торгівлі є багатосторонніми, але сама торгівля – процес двосторонній: між покупцями та продавцями, експортерами та імпортерами. Ось чому Європейський Союз розробив систему двосторонніх торгівельних угод з окремими країнами та регіонами в усьому світі.

Розглянемо історичні етапи становлення ЄС. Об'єдналися заради сталі та вугілля, а перетворилися на основу миру і процвітання в Європі. 70 років розвитку ЄС на одній сторінці. Європа не завжди була об'єднана спільними цінностями. Цей континент пережив найбільшу кількість війн. Протягом історії Європа була строкатою мапою різних державних утворень, кордони яких постійно змінювалися і рідко в мирний спосіб. Європейські країни воювали за території, ресурси і владу не лише на своєму континенті, але й змагалися за можливість впливати на світову політику. Апогеєм цієї

боротьби стало ХХ століття з його двома світовими війнами, які ледь не довели Європу до повного краху. Стало очевидним, що ще однієї подібної війни континент не витримає. Ключем до порозуміння стала – економіка. Виявилося, що військових конфліктів можна уникнути, якщо знайти формат економічного союзу для країн-сусідів, домовитися про спільне використання обмежених ресурсів та організувати між державами постійне обговорення з цих питань. 9 травня 1950 року міністр закордонних справ Франції Робер Шуман виголосив декларацію, яка отримала назву «Декларація Шумана». Він закликав низку європейських країн, насамперед Німеччину – основного «опонента» Франції, об'єднати виробництво двох стратегічних ресурсів того часу – вугілля та сталі – під керівництвом єдиного наднаціонального органу. Так, у 1951 році виникла Європейська спільнота з вугілля і сталі, до якої увійшли Франція, Німеччина, Італія, Бельгія та Люксембург. Саме вона стала прообразом майбутнього Європейського Союзу. У 1957 році країни-учасники підписали Римський договір. Він заснував Європейську спільноту з атомної енергії (Євроатом), яка мала координувати співпрацю з мирного використання ядерної енергії – нової стратегічної галузі.

Також з'явилася Європейська економічна спільнота – фактично, крок до спільного європейського ринку товарів і послуг, зі скоординованою економічною політикою, де немає імпорتنих мит. Так розпочався рух до чотирьох свобод ЄС: безперешкодного руху товарів, послуг, робочої сили та капіталів. З'ясувалося також, що у країн ЄС та їхніх мешканців є дещо спільне поза межами економіки – прагнення до свободи, демократії, рівних можливостей. Спільність цінностей стала причиною перетворення цього союзу з економічного на «світоглядний», в основі якого лежить спільне бачення щодо розвитку у сферах культури та мистецтва, екології, медицині тощо. Тож протягом наступних 30 років Європейські спільноти пережили кілька хвиль розширення, а відтак, очевидно, потребували нового документального оформлення. У 1992 році в нідерландському Маастрихті

країни-учасники спільнот підписали «Маастрихтський договір», або «Договір про Європейський Союз».

Через рік, у 1993 році, з'явився ЄС у тому вигляді, в якому ми знаємо його тепер. Членство в ЄС мало настільки очевидні переваги, що все більше країн європейського континенту почали приєднуватися до нього. Для цього вони проводили важливі реформи, які наближали рівень життя в цих до такого, який був у Європейському Союзі. Адже філософією існування Євросоюзу є рівність економічного та соціального розвитку країн-членів. У цьому полягає причина, чому до ЄС не можна вступити лише за бажанням і чому країнам пострадянського простору слід провести фундаментальні реформи, щоб пристосувати свою систему до можливості роботи за правилами і процедурами Євросоюзу. У 2002 році Європейський Союз запровадив власну валюту – євро, якою сьогодні користуються 19 країн з 27 і яка стала однією з основних резервних валют світу.

Найбільша хвиля розширення ЄС припала на 2004 рік, коли до Євросоюзу вступили одразу 10 країн – переважно країни-члени Східного блоку та Балтійські держави, які змогли вільно обирати шлях свого розвитку після розпаду СРСР. Останньою у 2013 році до ЄС приєдналася Хорватія, яка стала 27-ю країною-членом Євросоюзу. Того ж року Україна стала наступною країною, народ якої заявив про своє прагнення членства в Євросоюзі. Європейські настрої українських громадян не поділяв тодішній проросійський президент Янукович, що врешті спричинило масові народні протести, відомі як Євромайдан, або Революція Гідності. Прагнучи втримати Україну у сфері свого впливу, Росія анексувала частину української території – Крим і розпочала військову агресію на частині східних територій України – у Донецькій і Луганській областях.

Розширення ЄС-15, що відбулося у 2004 р., внаслідок якого кількість його країн-членів стала 25, додає йому ваги як торговому партнеру, зокрема, у відносинах із сусідніми країнами в Східній Європі та Середземноморському басейні. Торгова політика ЄС тісно пов'язана з

політикою розвитку. У міру того, як Європейський Союз бере на себе свою частку відповідальності, щоб допомогти країнам, що розвиваються, викоренити бідність та інтегруватися у глобальну економіку, відбувається злиття цих політик. ЄС уже давно визнав той факт, що торгівля може стимулювати економічне зростання та збільшення виробничого потенціалу бідних країн. Ще на початку 1971 року ЄС почав знижувати і виключати тарифи та квоти на імпорту товарів, які ввозяться з країн, що розвиваються, за «загальною системою преференцій» (GSP).

Більш того, у рамках ініціативи «Усе, крім зброї», розпочатої у 2001 році, Європейський Союз надає 49-ти найменш розвиненим країнам світу вільний доступ на ринок ЄС усієї їх продукції, крім зброї. Особливі відносини у сфері торгівлі та надання допомоги між ЄС та 78-ма країнами-партнерами в Африці, Карибському басейні та Тихоокеанському регіоні (країни АСП) були встановлені в 1975 році та вважаються зразком того, як багаті країни можуть допомагати бідним.

Приблизно половина грошових коштів, що виділяються на допомогу бідним країнам, надходить з Європейського Союзу або його окремих держав-членів, що робить ЄС одним із найбільших фінансових донорів. Однак сприяння розвитку означає не тільки забезпечення питною водою та будівництво нових доріг, хоча це також має велике значення. Це також передбачає допомогу країнам, що розвиваються, в підвищенні ефективності їхньої торгової діяльності за рахунок надання більш відкритого доступу на ринок ЄС [7]. Таке сприяння дозволить їм розвивати та зміцнювати зовнішньоторгові відносини і, таким чином, використовувати переваги глобалізації. Не всі країни досягли успіхів у цьому напрямку. Хоча країни Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону (АСП) мають особливі відносини з Європейським Союзом, їх частка на ринку ЄС продовжує скорочуватися, у той час як їх ізоляція у світовій торгівлі посилюється. Тому стратегія розвитку ЄС також направлена на допомогу бідним країнам для удосконалення їх інфраструктури, розвитку виробничого

потенціалу та підвищення ефективності роботи державних органів та установ. Завдяки цій допомозі деякі країни зможуть скористатися можливостями в сфері торгівлі та залучити більший обсяг внутрішніх інвестицій для розширення їх економічної бази. Це має істотне значення, оскільки дає таким країнам можливість інтегруватись у глобальну економіку та забезпечити їхнє стійке зростання та розвиток.

Європейський Союз та держави-члени надають країнам, що розвиваються, більше 30 млрд євро в рік офіційної допомоги, приблизно 6 млрд. євро якої проходить через установи ЄС. До 2016 року Європейський Союз зобов'язався підвищити загальну суму допомоги до 39 млрд євро в рік. Хоча члени ЄС, як і інші промислово розвинені країни, погодилися щорічно виділяти на допомогу країнам, що розвиваються, 0,7 % свого ВВП, лише Данія, Люксембург, Нідерланди та Швеція виконали цей показник. Інші країни пообіцяли надолжити. Середній показник допомоги, що надається країнами ЄС, становить 0,34 %, що вище за показник допомоги, що надається Сполученими Штатами або Японією [8].

Доступ до джерел води та справедливий розподіл транскордонних водних ресурсів належать до основних проблем в усіх регіонах світу та увійдуть в число найбільш складних задач розвитку в XXI столітті. Ініціатива ЄС Вода для життя, заснована в 2002 році, націлена на створення системи питного водопостачання в найбільш бідніших регіонах світу, зокрема, в Африці, а також на Кавказі та в Середній Азії, країнах Середземномор'я та Латинській Америці. Для фінансування цієї ініціативи Європейський Союз виділив один мільярд євро. Кінцева мета політичного курсу ЄС полягає в тому, щоб дати можливість народам менш розвинених країн керувати власним розвитком. Тому пріоритетним напрямом для ЄС є боротьба з причинами уразливості цих країн: поліпшення продовольчого постачання та водопостачання; полегшення доступу до отримання освіти, послуг системи охорони здоров'я, працевлаштування, земельних та соціальних послуг; вдосконалення інфраструктури та поліпшення умов навколишнього середовища. Ініціативи

ЄС також спрямовані на викорінення хвороб та забезпечення доступу до дешевих лікарських препаратів для боротьби з такими бідами, як ВІЛ/СНІД. ЄС також має намір скоротити зовнішній борг бідних країн.

Практично кожного тижня з екранів телевізорів та перших шпальт газет нам повідомляють про природні та техногенні катастрофи. Європейський Союз є центральною ланкою системи, покликаної полегшити людські страждання, викликані цими бідами. Гуманітарна допомога ЄС не обмежується жодними умовами; її метою є максимально швидко надання допомоги потерпілим, незалежно від расової, релігійної приналежності або політичних переконань їх уряду. ЄС активно діє в Україні також в усіх «гарячих точках», включаючи Ірак, Афганістан, Палестинську Автономію та деякі регіони Африки. Гуманітарна допомога носить глобальний характер і часто надається «забутим» міжнародними засобами інформації кризовим регіонам. Мова йде про Північний Кавказ (зокрема, Чечню), Таджикистан, Непал, Шрі-Ланку та Центральну Америку.

Гуманітарна допомога є лише однією зі сфер, у якій ЄС тісно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ООН, СОТ, Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Рада Європи та регіональні організації в Африці, Америці, Азії та країнах Тихоокеанського регіону. Європейський Союз вірить в те, що можна знайти комплексні розв'язання глобальних проблем. Тому ЄС надає величезне значення спільним діям, в яких центральна роль відводиться Організації Об'єднаних Націй. ООН, у якої є міжнародні повноваження та правовий статус, має унікальні можливості для розв'язання наших спільних проблем. Держави-члени ЄС активно підтримують цілі розвитку, намічені на поточне тисячоліття, прийняті Організацією Об'єднаних Націй у вересні 2000 року:

- розв'язання проблеми крайніх злиднів та голоду;
- забезпечення загальної початкової освіти
- забезпечення рівності між чоловіками та жінками і розширення прав та можливостей жінок;

- зниження коефіцієнта дитячої смертності;
- поліпшення системи охорони здоров'я громадськості;
- боротьба з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими хворобами;
- забезпечення екологічної стабільності;
- формування глобального партнерства з метою розвитку.

ЄС як організація прагне досягнення цих цілей, концентруючись на шести пріоритетних сферах, в яких вона може використати свій досвід та знання.

До цих сфер належать:

- торгівля та розвиток;
- регіональне співробітництво;
- політика зниження рівня бідності для підтримки систем охорони здоров'я та освіти;
- транспортна інфраструктура;
- безпека продовольчих товарів та стійкий розвиток сільського господарства;
- розвиток інституційних можливостей, ефективне управління та верховенство права [9].

У зовнішніх відносинах ЄС трансатлантичній співпраці зі Сполученими Штатами відводиться центральне місце. Обсяг торгових та інвестиційних потоків через Атлантичний океан, складає приблизно один мільярд євро в день. Вашингтон уже давно підтримує Європейську інтеграцію. ЄС і США розділяють багато спільних цінностей і спільних інтересів, хоч між ними час від часу і виникають розбіжності в питаннях акцентів і підходів. З урахуванням таких обсягів двосторонньої торгівлі (на США припадає 25 % експорту ЄС і 20 % його імпорту), не дивно, що час від часу між ними виникають суперечки. Хоч ці суперечки широко освітлюються друкується, вони представляють менше за 2 % загальних трансатлантичних торгових операцій. Те, як ЄС і США вирішують загальні питання, що стосуються конкурентного законодавства або обопільного визнання

технічних стандартів, служить за модель для налагодження відносин між Європейським Союзом та іншими країнами, включаючи Японію і Канаду. ЄС спільно з Канадою розробив дві кардинально нові ініціативи для поглиблення відносин. Одна з них розроблена для створення партнерської програми ЄС-Канада з метою співпраці в глобальних питаннях. Друга – для підписання нового договору з метою збільшення об'ємів двосторонньої торгівлі та інвестицій.

Хоч Китай і Японія є найбільшими торговими партнерами ЄС в Азії, Європейський Союз має найбільш давні відносини з сьома членами Асоціації держав південно-східної Азії (АСЕАН). Ці торгові відносини були встановлені в 1972 році і офіційно оформлені в угоді про співпрацю від 1980 року. АСЕАН взяла на себе ініціативу по розширенню відносин з ЄС за допомогою процесу, відомого як АСЕМ (Азіатсько-європейська зустріч), в якій також беруть участь Японія, Китай і Південна Корея. АСЕМ проводить самміт на вищому рівні кожні два роки. За останні роки ЄС зміцнив свої відносини з Японією. Відповідно до плану дій ЄС-Японія, прийнятому в 2021 році, здійснюється розширення двостороннього співробітництва, крім питань торгівлі і інвестицій, також охоплює питання політики і культури [10]. Європа стала основним джерелом прямих зарубіжних інвестицій у Японію та найбільшим реципієнтом зарубіжних інвестицій із Японії, випереджаючи Сполучені Штати і Китай.

Зі зростанням значущості ЄС і Китаю як політичних гравців глобального масштабу, в останні роки динамічно розширюються і їхні відносини. Кожні два роки ЄС та всі країни Латинської Америки і Карибського басейну проводять дворегіональну зустріч на вищому рівні, яка охоплює широкий спектр питань: політичних, економічних, освітніх, наукових, методологічних, культурних та соціальних. Всі латиноамериканські країни, сформовані за групами або кожна окремо, пов'язані зараз з Європейським Союзом угодою про асоційоване членство, угодами про співробітництво або торговельними угодами. ЄС проводить

переговори про підписання угоди про асоційоване членство з країнами Південної Америки, які входять до спільного ринку (Бразилія, Аргентина, Парагвай і Уругвай), включно зі створенням зони вільної торгівлі між двома групами [11].

Крім традиційних відносин з африканськими країнами в рамках угод зі Середземноморськими країнами і країнами Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону, ЄС почав новий діалог із Африканським Союзом (АС). Цей діалог охоплює питання запобігання та вирішення конфліктів, допомогу з боку ЄС в заходах АС і ООН із підтримки миру на континенті. Партнерство ЄС-Африка також охоплює регіональне економічне співробітництво, інтеграцію і торгівлю, боротьбу із посухами та опустелюванням, профілактику ВІЛ/сніду та інфекційних захворювань, забезпечення продовольством, права людини, демократію і боротьбу з тероризмом.

1.3 Євроінтеграційні прагнення України як невід’ємні реалії сьогодення

Переважна більшість українців підтримує вступ країни до Європейського Союзу. Рівень підтримки коливається в межах –90% [12]. Членство в Євросоюзі та Організації Північноатлантичного договору (НАТО) – це різні речі. Не всі члени ЄС є членами НАТО, хоча до Альянсу входить більшість країн ЄС. Так само не всі країни НАТО є членами ЄС- наприклад, США або Туреччина. Європейський Союз – це більше про економіку й культурну єдність, НАТО – більше про безпеку. Щоб розвиватися економічно в єдиній родині європейських народів і почуватися у безпеці, Україна прагне членства в обох організаціях. Євросоюз – не держава, хоча має ознаки, властиві державам, – скажімо, символіку та валюту. Управління здійснюється через наднаціональні інституції – наприклад, Європейський парламент, який обирається щорічно громадянами ЄС, центральний

банк і суд. Населення Європейського Союзу становить майже 445 мільйонів осіб, а загальний номінальний внутрішній валовий продукт складає 17 трлн доларів США. Це третє і друге місце у світі відповідно, що робить ЄС однією з найпотужніших світових економік, яка забезпечує високий рівень життя людей. Наскільки високий? Скажімо, мінімальна зарплата в країнах Євросоюзу коливається між 400 та 1500 євро – в залежності від країни. Так, десь вона нижча, десь вища, але кожний житель ЄС може вільно та легально поїхати працювати в будь-яку іншу країну Євросоюзу – так само просто, як, наприклад, в Україні переїхати з однієї області в іншу. Для порівняння: територія російської федерації майже в чотири рази більша за ЄС, а населення – утричі менше. При цьому економіка Росії не входить у першу десятку, а мінімальна заробітна плата там складає 165 євро [13]. Хоча російська федерація набагато краще за Євросоюз забезпечена природними ресурсами. Добробут Євросоюзу став можливим завдяки єдності та чотирьом свободам: руху товарів, послуг, людей і спрощенню доступу до фінансових ресурсів. На цьому величезному ринку є місце для всіх, а висока купівельна спроможність жителів ЄС робить його таким привабливим для підприємців світу.

З перших років своєї Незалежності на Україну впливала Москва: Росія була основним торговим партнером і постачальником газу для України. Це стримувало владу від рішучих дій для вступу в ЄС. Бажання стати країною-членом ЄС українці чітко показали в кінці 2013 року – вони організували Євромайдан і скинули з влади проросійського президента Віктора Януковича, який не підписав угоду про асоціацію з ЄС.

Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом набула чинності 1 вересня 2017 року. Вона відкрила нову сторінку в стосунках України та Євросоюзу – ми перейшли від простого співробітництва до процедур, які дозволяють Україні повністю інтегруватися до ЄС [14]. Підписання Угоди вже принесло українцям відчутні переваги. Це лібералізація візового режиму з країнами Євросоюзу (той самий безвіз) і

спрощення торгівлі між Україною та ЄС, яке полягає в тому, що для українських виробників відкрився пільговий доступ до одного з найбільших ринків світу. Завдяки Угоді про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ), яка є частиною Угоди про асоціацію, українські підприємці змогли суттєво збільшити обсяги своєї торгівлі з ЄС. На сьогоднішній день Європейський Союз є нашим головним торговельним партнером. Якісні європейські товари стали доступнішими для українців, а наші виробники, своєю чергою, отримали можливість експортувати свою продукцію до ЄС за пільговими умовами. Необхідність відповідати європейським стандартам водночас підвищує якість української продукції і для внутрішнього ринку.

Сьогодні Україна є одним із лідерів експорту сільськогосподарської продукції до ЄС. Ще більше переваг наші виробники отримають тоді, коли запрацює угода про так званий промисловий безвіз, і ми зможемо постачати до Євросоюзу свою промислову продукцію на тих самих умовах, що діють всередині ЄС. За ті роки, відколи почала діяти Угода про асоціацію, в життя українців увійшли комфортні Центри надання адміністративних послуг, зручні електронні державні сервіси, якісніша медицина та відремонтовані із залученням європейських коштів дороги. Це відбувається, оскільки в межах Угоди про асоціацію українська влада взяла на себе зобов'язання проводити реформи, що дозволять нам остаточно розпрощатися із залишками радянського минулого, з його бюрократією, зневагою до людини, економічною та технологічною відсталістю. І зроблять Україну сучасною розвиненою країною з високим рівнем життя, де цінуються свобода й гідність, громадяни мають рівні можливості, а їхні права реально, а не на папері, захищені законом.

28 лютого президент України Володимир Зеленський підписав заяву на вступ України до ЄС, а вже 1 березня Європарламент проголосував за статус кандидата на членство у ЄС для України [15]. Росія, яка всі роки незалежності блокувала євроінтеграцію України, має усі шанси втратити

будь-який вплив. Коли росія напала на Україну, вона стала надійним щитом, який захищає безпеку цілої Європи. Досвід, якого наша країна набуває сьогодні, неоціненний. Після перемоги ми зможемо поділитися ним, щоб оптимізувати колективну безпеку ЄС. Саме через війну, яка відбувається зараз, країни ЄС переглядають свої підходи до безпеки і оптимізують бюджети. Зараз війна в Україні консолідує ЄС і потенційно робить його потужнішим гравцем на світовій арені. Європейський союз – найбільший економічний партнер України за відновлюваними галузями. На це не може вплинути ані російська агресія, ані війна. Тільки у 2021 році Україна наростила експорт до ЄС в півтора рази. Це металургійна промисловість, сільськогосподарська продукція, машинобудування. Україна експортує не тільки товари, ІТ-експорт у минулому році перевищив 5 мільярдів доларів. Також Україна посідає перше місце серед країн Східної Європи за привабливістю для ІТ-аутсорсингу та найму програмістів. Експорт України до ЄС у 2020 році склав 19,1 млрд євро. Тому Україна має великий потенціал для економічних і торговельних зв'язків з ЄС. Україна має 30 відсотків усього світового чорнозему, одного з найродючіших ґрунтів Європи.

Попри усі спроби росії постачати газ до ЄС через «Північний потік», Україна все одно залишається найважливішою транзитною країною для російського газу, що надходить до ЄС. Україна один з найбільших виробників електроенергії в Європі. Її електроенергетичні системи частково інтегровані з Європейською мережею операторів систем передачі електроенергії. Україна постачає електроенергію до чотирьох країн-членів ЄС: Угорщини, Польщі, Румунії та Словаччини. Крім того, країнам Європейського Союзу потрібні природній та сланцевий газ, літій, титанові руди, якими багата наша країна. Україні, зі свого боку, цікаво стати партнером у видобутку сировини, її переробки, і подальшому створенні ланцюжків доданої вартості.

Україна бере участь у деяких європейських процесах, наприклад, в інтеграції українського ринку в єдиний ринок ЄС. Навіть якби Україна була інтегрована до ЄС майже в усіх сферах та не мала проблем з верховенством права тощо (як, скажімо, Ісландія або Норвегія) – все одно процес вступу забрав би декілька років, включаючи ратифікацію договору про вступ, референдум, внесення змін до Конституції тощо. Навіть у Фінляндії, яка є прикладом надшвидкого вступу і не мала типових українських проблем з корупцією та верховенством права, це забрало три роки (подала заявку у березні 1992-го, стала членом у січні 1995-го). Словом, треба готуватися до марафону, який у інших нових членів ЄС ще ніколи не забирав менше ніж десятиріччя. Перш за все, варто повернути до реальності тих, хто сподівається на членство у ЄС «вже завтра».

На жаль, у найгарячіший період березня і від українського керівництва, і від деяких проукраїнських політиків у Європі лунали заяви, що створили у суспільстві хибні очікування дуже швидкого вступу. Членство України в ЄС як таке зараз не є предметом розгляду. За жодних обставин, за жодних рішень Україну не можуть зробити членом ЄС завтра чи навіть за рік-два, це неможливо суто юридично, і жодної «забаганки Брюсселя» тут немає. Але просування до членства цілком реальне. І саме воно зараз відбувається. З виконанням усіх необхідних етапів. Жоден з тих, що лишилися на нашому шляху до вступу, вже не можна пропустити (так, як ми пропустили етап визнання «європейської перспективи») – але цілком можна пришвидшити, бо швидкість втілення реформ залежить виключно від самої України. Отже, попереду лишилося наступне: не втратити статус кандидата; розпочати з ЄС офіційні переговори щодо угоди про вступ України до Євросоюзу; вести ці переговори, почергово закриваючи кожну з понад 30 переговорних глав; по завершенню переговорів – досягти політичного рішення ЄС про підписання угоди; провести ратифікацію угоди в Україні та в усіх країнах членах, а в Україні – наймовірніше, ще й змінити Конституцію.

Найтриваліший етап – третій. Кожна з глав може бути закрита лише після втілення необхідних реформ, які приводять українське право у відповідність до європейського. Це і є те саме впровадження європейських стандартів. Україна вже зробила чимало у рамках виконання Угоди про асоціацію, але тепер порядок денний реформ буде ще амбітнішим. Але і стимул значно серйозніший.

Насправді наша держава вже зараз не просто виконує, а перевиконує поріг так званих «копенгагенських критеріїв», за якими перевіряють держав-кандидатів. Від них вимагають бути стабільними демократіями – а у нас вже кілька циклів поспіль відбуваються вільні кучмаі демократична передача влади, а всі спроби схилити державу до авторитаризму викликають протести, що зупиняють такі наміри. Держави-кандидати мають поважати такі цінності, як гідність та свобода – але після Революції гідності це мало в кого в ЄС викликає сумнів. Мають поважати принцип рівності та права людини, включаючи права меншин – а Україна має шалений поступ за останні роки і об'єктивно має кращий стан, ніж у деяких членів ЄС. Аж до прайдів, які проходять щорік вільніше. Єдина сфера, яка входить до переліку ключових і щодо якої є найбільше претензій – це верховенство права. Але навіть українська судова система упевнено долає мінімальний поріг для кандидата. Держави Балкан, які отримували цей статус у 2000-х, а також чимало держав Центральної Європи, що стали кандидатами у 1990-х, на момент отримання кандидатства мали значно більше проблем.

Які міфи про євроінтеграцію використовують її супротивники і для чого вони це роблять? Довкола європейської інтеграції існує декілька міфів. Найбільш поширені такі: а) що євроінтеграція означає відмову від суверенітету (міф про зовнішнє управління); б) що Україна ніколи не стане членом ЄС; в) якщо і стане, то лише як сировинний придаток. Зазвичай ці міфи використовують проросійські політичні сили, мета яких – зменшити суспільну підтримку євроінтеграції і, як наслідок, загальмувати рух України до Євросоюзу. Приблизно так само ті самі сили говорили про Угоду про

асоціацію з ЄС і безвізовий режим. Мовляв, цього ніколи не буде, і нам це не потрібно. Але практика довела зворотне. Після набрання чинності Угоди про асоціацію Євросоюз став найбільшим торговельним партнером України. Лише у 2021 році ми експортували туди товарів і послуг приблизно на 20 млрд євро [16]. А безвіз відкрив можливість для багатьох українців побачити Європу й підвищив міжнародну вагу українського паспорту. Жодна країна Євросоюзу не позбулася свого суверенітету і веде власну політику, узгоджену із загальним курсом ЄС. У 2010 році у своїй резолюції Європейський парламент зафіксував, що Україна – це європейська держава, яка може подати заявку на членство в ЄС, як і будь-яка інша європейська країна, що дотримується принципів свободи, демократії, поваги до прав людини та основних свобод, а також верховенства права. Така можливість визначена Статтею 49 Договору про Європейський Союз [17]. Щоб досягти критеріїв, що необхідні для членства в ЄС, нам потрібно виконати свою «домашню роботу» – приблизно таку ж, яку виконали інші країни, що вступали до Євросоюзу. Наприклад, Литва, Польща або Хорватія. Своєю чергою, Європейський Союз допомагає нам досягти цієї мети – у тому числі й фінансово – і впроваджувати необхідні реформи.

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу спростував міф про те, що існує якесь «зовнішнє управління» з боку ЄС. Питання щодо «Брекситу» було винесено в 2016 році на британський референдум – і з невеликою перевагою цього разу перемогли прихильники виходу з ЄС. Це був уже другий референдум щодо членства Британії в ЄС. Перший провели в 1975 році, через два роки після вступу, і тоді 2/3 країни проголосували за членство в Євросоюзі. Отже, чому Британія сумнівалася і яким чином її вихід позначиться на майбутньому Європейському Союзі? В європейській політиці Сполучене Королівство завжди стояло дещо осторонь від інших країн континенту. Історично склалося, що у своїй політиці Британія більше орієнтувалася на США, ніж на Європу. Взаємовідносини цих країн навіть отримали назву «особливі стосунки». Велика Британія долучилася до

Європейських спільнот не одразу, а лише через 20 років після їхнього створення. І завжди тяжіла до того, щоб зберігати свою «окремість». Вірогідно, це є наслідком так званого «острівного мислення» британців: відокремлені від континенту протокою Ла-Манш, громадяни Сполученого Королівства відомі своїм консерватизмом і євроскептичними настроями. У 2016 році, на другому референдумі щодо ЄС, 52 % британців проголосували за вихід, 48 % – за збереження членств [18]. Як відбувалася кампанія щодо виходу Британії з Євросоюзу, добре відображено у фільмі «Брекзит» із Бенедиктом Камбербетчем, що вийшов на екрани у 2019 році. Вихід Сполученого Королівства з ЄС не означає початку розвалу, як про це говорять окремі євроскептики. Випадок Британії – приклад того, що Євросоюз базується на демократії, і якщо громадяни якоїсь країни вважають, що їм буде краще жити порізно, вони мають на це право. «Брекзит» ніяк не позначився на стабільності ЄС – Європейський Союз залишається однією з найбільших економік світу з високими стандартами життя. Наразі жодна з країн всерйоз не говорить про припинення своєї участі в Євросоюзі, адже вихід означатиме втрату привілейованого доступу до великого ринку та тієї підтримки, яку дає членство в ЄС.

Вступ України до ЄС означатиме для Росії крах «руського мира», коли увесь світ, навіть пострадянські країни, окрім Білорусі, приєдналися до українського протесту. Прийняття України до ЄС – це потужний символічний жест, тому що Росія хотіла загарбати Україну, аби відродити Радянський союз у якихось нових формах. Тому зараз може відбутися остаточне закриття цього проєкту.

Висновки до розділу 1

З проголошенням державної незалежності, одним з головних чинників захисту національних інтересів України є її роль і місце в системі міжнародних відносин як впливової європейської держави та ключового суб'єкта міжнародної безпеки. Відтак, стратегічним пріоритетом

зовнішньополітичної діяльності було визначено європейську інтеграцію. Саме європейська інтеграція є на сьогодні безальтернативним зовнішньополітичним курсом держави, як запорука зміцнення її міжнародних позицій, набуття додаткових гарантій забезпечення територіальної цілісності, суверенітету та національно-культурного відродження країни, створення передумов для проведення більш ефективної оборонної політики, перебудови й підготовки національної економіки до функціонування в умовах жорсткої конкуренції з економічними системами інших країн. Аналіз сучасного стану євроінтеграційних процесів свідчить про необхідність вирішення зовнішньополітичних проблем та вдосконалення зовнішньополітичної діяльності України.

Після нападу Росії на Україну президент Володимир Зеленський закликав невідкладно розпочати процедуру негайного приєднання України до ЄС. Україна сьогодні потребує єдності Європи щодо підтримки нашої держави, зокрема на її шляху до набуття членства у Європейському Союзі. Україна сьогодні заслуговує на те, щоб були застосовані спеціальні безпрецедентні механізми щодо набуття членства в ЄС. Сьогодні наша країна, не будучи ні членом НАТО, ні членом ЄС, уже майже рік стримує одну з найпотужніших армій світу. І сьогодні Євросоюз і НАТО мають нарешті зрозуміти, наскільки Україні потрібні ЄС і НАТО, настільки НАТО та ЄС потрібна Україна. Вважаємо, що без України сьогодні ні Європейський Союз, ні НАТО не будуть сильними. Україна стане одним із засновників та лідерів нової системи безпеки, яка має бути створена після цієї війни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС

2.1 Дослідження сучасного стану розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС

Європейська інтеграція є ключовим і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальший розвиток і зміцнення відносин між Україною та ЄС базується на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Основним стратегічним документом для досягнення цих цілей є Угода про асоціацію між Україною. Угода про асоціацію визначає новий формат відносин між Україною та ЄС і є стратегічним орієнтиром для системних соціально-економічних реформ в Україні, а Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, яка є частиною Угоди, визначає законодавчу базу для вільного руху товарів, послуг, капіталу та регуляторної конвергенції, спрямованої на поступову інтеграцію України до спільного ринку ЄС.

Вступ до ЄС є дуже бажаним для багатьох українців, але цей процес не буде ані легким, ані швидким. На цьому шляху є численні виклики, ризики та бар'єри. Можуть бути різні сценарії.

Європейський Союз єдиний у своїй непохитній підтримці України перед обличчям неспровокованого та невинуватого повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Європейський Союз збільшив політичну, гуманітарну, фінансову та військову допомогу Україні та запроваджує безпрецедентні санкції проти Росії та Білорусі.

Етапи становлення відносин України – ЄС відображені у табл. Б.1 Додатку Б.

Є підстави стверджувати, що нині у відносинах Брюсселя і Києва після укладення Угоди про асоціацію і запровадження безвізу спостерігається брак спільних стратегічних цілей. З одного боку, погляд у майбутнє відносин

Україна-ЄС сфокусований винятково на виконанні Угоди та її оновленні, що, попри велику значимість для Києва, по суті є ближчою перспективою. З іншого боку, очевидним пріоритетом для України є протистояння російській експансії, політико-дипломатична солідарність та економічна допомога ЄС.

26 липня 2022 року Європейський Союз опублікував щорічний Звіт про виконання Угоди про асоціацію в Україні. У звіті описано стан впровадження реформ у межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за період від моменту оприлюднення попереднього звіту 1 грудня 2020 року до початку російської військової агресії 24 лютого 2022 року.

Протягом звітного періоду Україна зазнала ряду викликів через дестабілізуючі дії з боку Росії, конфлікт на сході та пандемію коронавірусу. В документі підкреслюється, що Україна, тим не менш, продовжує надавати пріоритет асоціації та подальшій інтеграції з ЄС, і, незважаючи на ці виклики, ключові реформи набули нового імпульсу.

Також у документі йдеться про те, що громадянське суспільство України та незалежні ЗМІ продовжують відігравати активну роль у просуванні та нагляді за реформами, а також моніторингу виконання Угоди про асоціацію. У звіті ЄС указується, що найбільшого прогресу досягнуто у сферах цифрової трансформації та енергетики. Відзначено прогрес у сферах верховенства права та боротьби з корупцією [20].

Загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони за 2014-2021 роки збільшився з 54 % в 2020 р. до 63 % в 2021 р., тобто на 9 %, що відображено на рис. 2.1.

Оскільки прогрес виконання заходів можна виміряти та зафіксувати, співвідношення виконаних завдань до загальної кількості завдань виконує роль індикаторів – показників стану реалізації завдань з виконання Угоди.

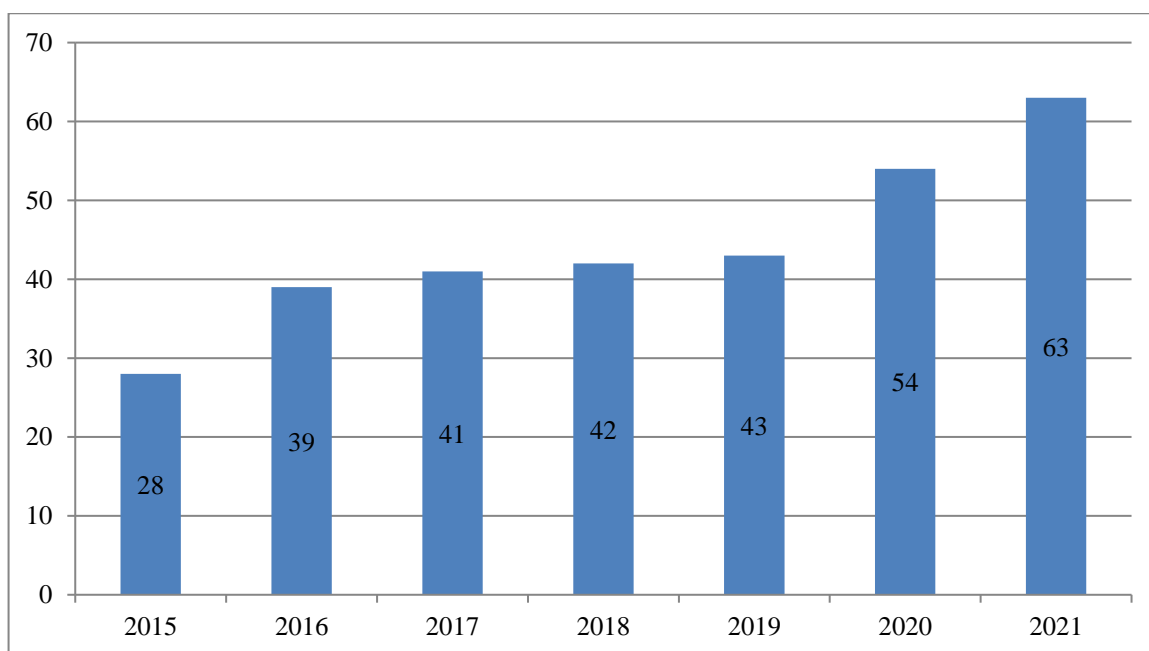

Рисунок 2.1 – Загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2015-2021 рр., %

Джерело: складено автором за [21]

Сумарна кількість індикаторів виконання Угоди про асоціацію становить близько 7,5 тис, розподілених у межах 2 тис завдань. Враховуючи суспільне значення виконання Угоди як на державному рівні, так і на рівні громадських організацій, був запроваджений моніторинг цього процесу. Від державних органів моніторинг забезпечується Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Залежно від терміну реалізації, передбаченого планом заходів, статус виконання заходів – у розрізі 7 років впровадження.

Прогрес виконання Угоди про асоціацію за 24 сферами зі 100 % від запланованого обсягу реалізації завдань за запланований рік представлено на рис. 2.2.

Угода про асоціацію є дороговказом і програмою українських реформ у різних секторах і галузях, а рівень її імплементації – індикатором ефективності євроінтеграційного курсу української влади.

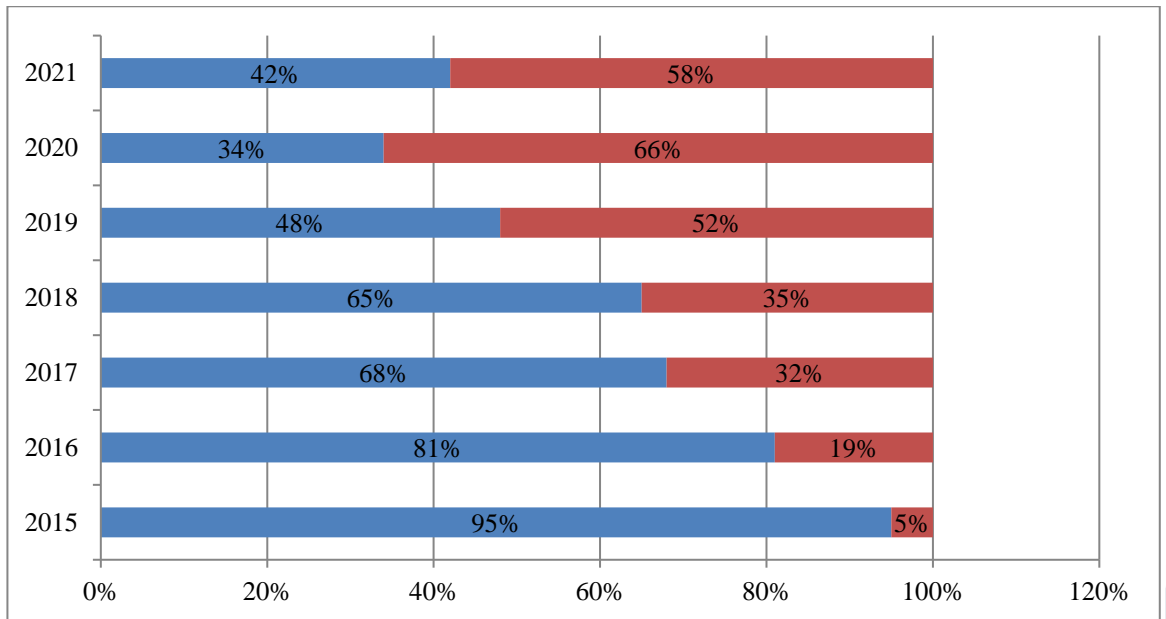

Рисунок 2.2 – Загальний прогрес виконання угоди про асоціацію за 24 сферами за 2015-2021 рр., %

Джерело: складено автором за [21]

Загалом динаміка виконання Угоди за останні три роки виглядає не надто оптимістично. Згідно із щорічними звітами уряду, у 2019 р. загальний прогрес виконання було оцінено у 48 %. У 2020 р. – рівень виконання запланованих завдань склав 34 %. Однак, у 2021 р. спостерігалось пришвидшення темпів – 42 %.

Станом на січень 2022 р. найбільш проблемними виглядали такі сфери: транспорт, фінансовий сектор, соціальна політика, громадське здоров'я, сільське господарство, митні питання тощо.

Результати динаміки імплементації Угоди можна побачити на рис. 2.3.

Очевидно, що процес виконання Угоди за окремими напрямками є різношвидкісним. Це пояснюється обсягом і термінами завдань, масштабом запланованих реформ. За останні 2 роки динаміка виконання Угоди про асоціацію щодо наближення законодавства надзвичайно зросла. Наші відносини з ЄС не статичні, а динамічні, і є залежність від прогресу за попередні роки – чим успішніше і потужніше ми працюємо сьогодні, тим більше можливостей у нас з'являється завтра.

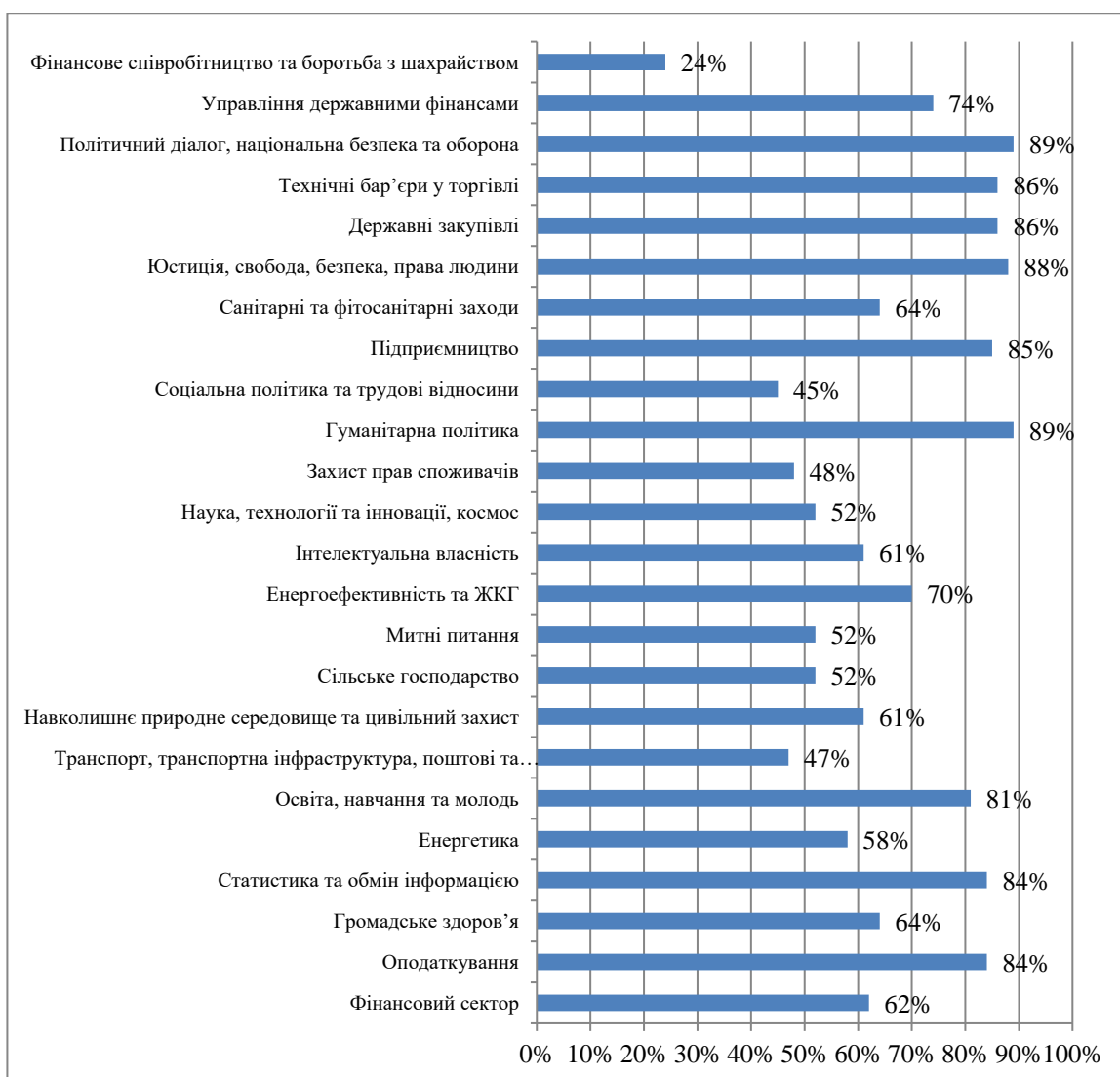

Рисунок 2.3 – Загальний прогрес виконання угоди про асоціацію за 24 сферами 2021р, %

Джерело: побудовано автором за [21]

Повільність виконання визначених в Угоді завдань пояснюється багатьма факторами. З одного боку, йдеться про загальні проблеми, які згадувалися вище, – неефективність боротьби з корупцією, складне соціально-економічне становище, недосконала євроінтеграційна політика влади, несприятливі зовнішні фактори. З іншого боку, на стан імплементації Угоди впливає і комплекс окремих специфічних чинників, пов'язаних безпосередньо з виконанням цього документа. Насамперед, це якість і професіоналізм дій владних структур на євроінтеграційному напрямі,

координованість їх зусиль, ефективність планування і управління підприємствами тощо.

Оцінюючи стан і перспективи відносин Україна-ЄС слід зазначити наступне. Продовжуючи євроінтеграційний курс, нинішня українська влада намагалася зосередити зусилля на поглибленні та розвитку партнерських відносин з ЄС, реалізації завдань, визначених в Угоді про асоціацію. Загалом є підстави говорити про певні здобутки та результативні кроки на європейському напрямі. Водночас, рух України до ЄС уповільнюється і гальмується комплексом небезпечних внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких – гострі проблеми боротьби з корупцією, внутрішньополітичні конфлікти, недосконалість євроінтеграційної політики, неналежна ефективність системи державного управління тощо. Водночас, зовнішніми негативними факторами є війна Росії, складні процеси всередині ЄС. Очевидно, що від подолання насамперед внутрішніх проблем вирішальною мірою залежать як темпи і результативність євроінтеграції України в цілому, так і процес подальшої імплементації і оновлення Угоди про асоціацію.

2.2 Оцінка результатів секторальної інтеграції України в Європейський економічний простір

Секторальна інтеграція в рамках Угоди про асоціацію охоплює великий масив сфер співробітництва Києва і Брюсселя – від енергетики та цифрового ринку до екології. Але також очевидно є необхідність пріоритизації секторального співробітництва, тобто виокремлення тих напрямів, які можуть стати «локомотивами» соціально-економічного розвитку країни, принести швидкий і відчутний результат.

Секторальна інтеграція України до ЄС у сфері енергетики означає постачання енергетичних товарів за допомогою стаціонарної інфраструктури для транспортування і дистрибуції. Відповідно до цього, магістральними напрямками є співпраця по мережевих секторах енергетики –

газ та електроенергія, дистрибуція яких споживачам неможлива без відповідних мереж трубопроводів та ліній електропередачі. В Україні енергетичне законодавство Європейського Союзу впроваджується не синхронно, а постфактум. Україна, ще до підписання Угоди про асоціацію, у 2011 р. приєдналася до Договору про заснування Енергетичного співтовариства, у рамках якого також імплементується європейське енергетичне законодавство. Україна, ЄС та Енергетичне Співтовариство розвивають енергетичні ринки, які базуються на одному законодавстві, але існують паралельно. Процес оновлення Угоди про асоціацію має бути використано для поглиблення інтеграції в секторі газу та електроенергії з метою повноправної участі в ринках ЄС.

У 2021 р. оператор ГТС України протранзитивав до Європи 41,6 млрд куб. м природного газу (-25 % порівняно з 2020 р.). Обсяги транспортування газу з Європи до України за аналогічний період склали майже 2,6 млрд куб. м (у шість разів менше, порівняно з 2020 р.). Експорт газу, включно з реекспортом, склав 2,6 млрд куб. м природного газу. У західному напрямку ОГТСУ протранзитивав 38 млрд куб. м газу (на 26 % менше ніж в 2020 р.). З них — 27,4 млрд куб. м до Словаччини (-29 %), 3,8 млрд куб. м до Польщі (+1 %), 6,8 млрд куб. м до Угорщини (-29 %). У південному напрямку транзит склав 3,6 млрд куб. м (-8 %). З них 0,4 млрд куб. м (-56 %) до Румунії та майже 3,2 млрд куб. м (+6 %) до Молдови. Значне скорочення обсягів транзиту в Угорщину та Румунію також спричинено переходом цих країн на отримання газу обхідними газогонами Газпрому. Так, з 1 квітня 2021 р. припинився фізичний транзит у Трансбалканському напрямку (ГВС Орловка) до Румунії, а з 1 жовтня — до Угорщини (ГВС Берг) [22]. Всього за січень-грудень транспортування газу з ЄС в Україну замовляли 50 трейдерів, з них 25 українських компаній та 25 іноземних. А послугами short-haul та «митний склад» скористалися 29 компаній [23].

Обсяги транзиту природного газу територією України до Європи у 2015-2021 рр. представлено на рис. 2.4.

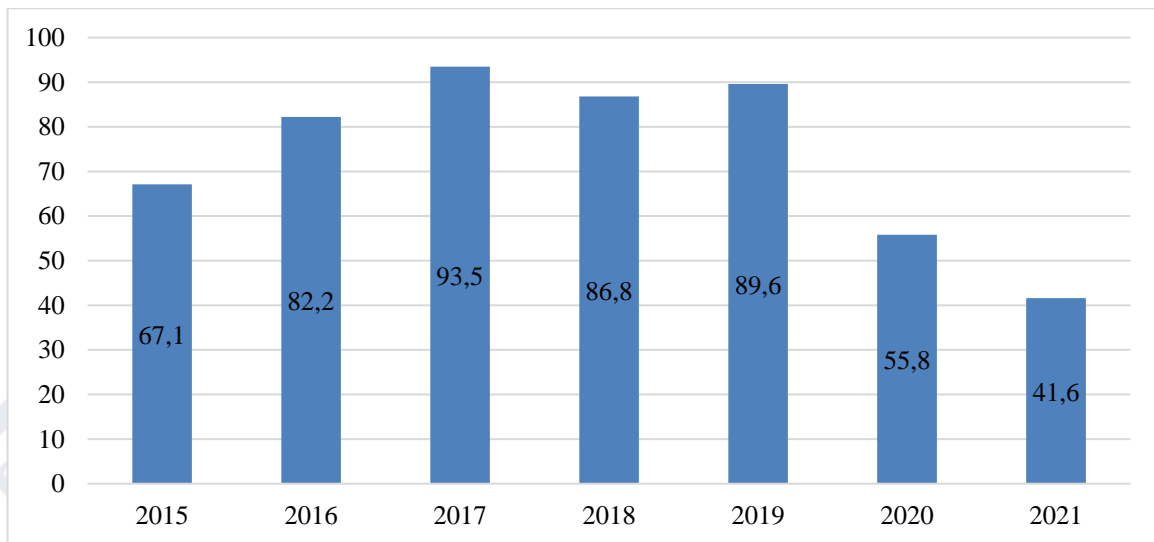

Рисунок 2.4 – Обсяг транзиту природного газу територією України до Європи у 2017-2021 рр., млрд куб. м

Джерело: побудовано автором за [23]

Основним експортером газу стала Угорщина, з якої надійшло майже 2,2 млрд куб. м. Попри зупинку фізичного транзиту до Угорщини з 1 жовтня 2021 року, зберігся віртуальний імпорту по точці Берез: у жовтні-грудні 2021 року Україна імпортувала з Угорщини 55,6 млн куб. м, а експортувала — 792 млн куб. м. Імпорту зі Словаччини склав 285,3 млн куб. м (-97 %), з Польщі — 78,6 млн куб. м (-95 %). У 2021 р. потужності української ГТС були використані менше ніж на 30 %. Це вчергове доводить, що вже наявних транзитних потужностей достатньо для забезпечення ЄС природним газом у необхідному обсязі, і немає жодної фізичної чи економічної потреби в будівництві нових газогонів. Надійна та розгалужена ГТС України здатна забезпечити транзит 100 млрд. куб. м. газу в європейському напрямку [23].

Ще одним важливим європейським ринковим інструментом є біржова торгівля природним газом — важлива ознака конкурентності ринку. Ринок ЄС поділений на торговельні зони-центри газової торгівлі — хаби, в яких функціонують газові біржі. Найбільш ліквідні та важливі для України — NCG, Gaspool, CEGH. Аналогічна біржа може бути створена в Україні на базі ТБ «Українська енергетична біржа». Процес підтримується Енергетичним

співтовариством та ЄБРР, про що 30 липня 2020 р. підписано багатосторонній Меморандум про розвиток газової біржі в Україні [24].

Щодо транзиту нафти через Україну до країн ЄС, станом на 2020 рік, система магістральних нафтопроводів України, що перебуває у користуванні АТ «Укратранснафта», складалася з 19 нафтопроводів загальною довжиною 3 506,6 км (4 767,4 км в одну нитку) та діаметром до 1 220 мм. Потужність системи на вході становила 114 млн т/рік, а на виході – 56,3 млн т/рік. Загальна номінальна ємність резервуарних парків системи складала 1 083 тис. куб. м. Система нафтопроводів в Україні включає морський нафтовий термінал «Південний» та 28 нафтоперекачувальних станцій, частина з яких задіяні у безпосередньому транспортуванні нафти. Транспортування нафти в Україні здійснює виключно АТ «Укратранснафта», засновником і єдиним акціонером якого є АТ «НАК «Нафтогаз України».

Обсяг транзиту нафти територією України до Європи у 2015-2021 рр. відображено на рис. 2.5.

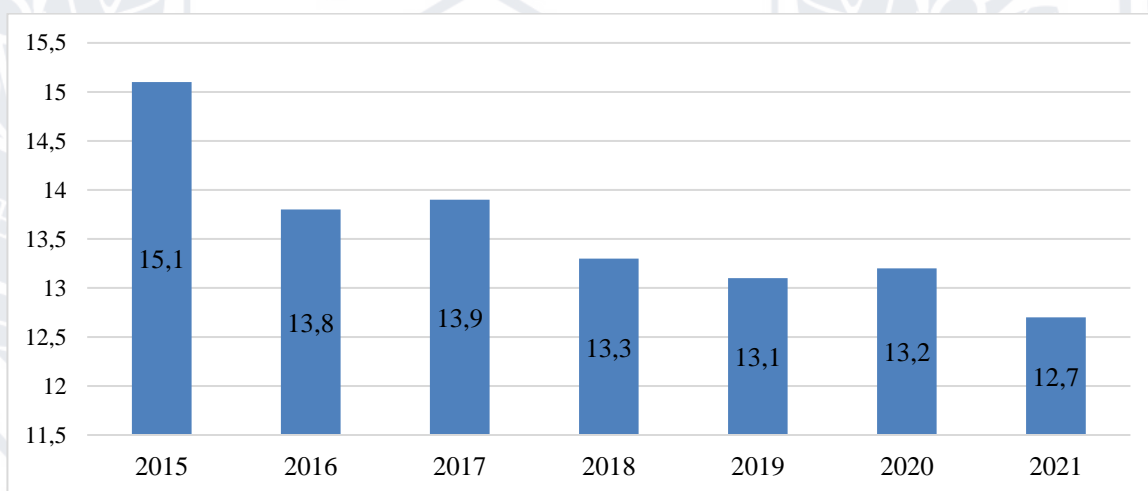

Рисунок 2.5 – Обсяг транзиту нафти територією України до Європи у 2015-2021 рр., млрд куб. м

Джерело: побудовано автором за [25]

З рис. 2.5 бачимо, що транзит нафти територією України трубопровідним транспортом до країн Європи та до Білорусі у 2021 р. знизився на 3,2 % (на 427,2 тис. тонн) порівняно з 2020 роком – до 12 млн

724,8 тис т. «Укртранснафта» у 2020 р. знизилася транзит нафти територією України трубопровідним транспортом до країн Європи та Білорусі на 0,4 % (на 54,5 тис. тонн) порівняно з 2019 р. – до 13 млн 72,1 тис т. З обсягу, який Росія постачає до ЄС, третина нафти йде трубопроводом «Дружба». Він у Білорусі ділиться на дві гілки: південну – через Україну до Словаччини, Угорщини, Чехії, та північну – до Польщі та Німеччини.

Система магістральних нафтопроводів «Укртранснафти», 100 % акцій якої належить НАК «Нафтогаз України», діаметром від 159 мм до 1220 мм загальною протяжністю 4,767 тис км. проходить по території 19 областей країни, має щорічну пропускну спроможність на вході 114 млн т., на виході – 56,3 млн т.

Європейська Комісія ухвалила Зелений пакт (Green Deal), який передбачає комплекс заходів, впровадження яких дозволить ЄС стати кліматично нейтральним до 2050 р. Для вирішення цього завдання необхідна декарбонізація усіх галузей і в першу чергу – енергетики, враховуючи, що 75% викидів парникових газів в ЄС генерує саме енергетика.

Декарбонізація енергетики відбуватиметься з використанням наступних інструментів: припинення використання вугілля; поширення водню та інших декарбонізованих газів; розвиток морської вітроенергетики; розвиток стаціонарної енергетичної інфраструктури.

Для України важливо продовжувати реформування енергетичного сектору в рамках взятих на себе зобов'язань і бути разом з ЄС у його розвитку. Один з ключових елементів Зеленого курсу – виробництво гідрогену з метою максимального його використання в енергетиці замість викопних видів палива.

Україна, маючи профіцит генеруючих потужностей, має можливість реалізовувати проекти виробництва гідрогену та постачання його в ЄС з використанням профіцитних потужностей газотранспортної системи.

Пріоритетними галузями, які зазнали змін під впливом «зелених» технологій є енергетика та будівництво, запровадження енергозберігаючих технологій (рис. 2.6).

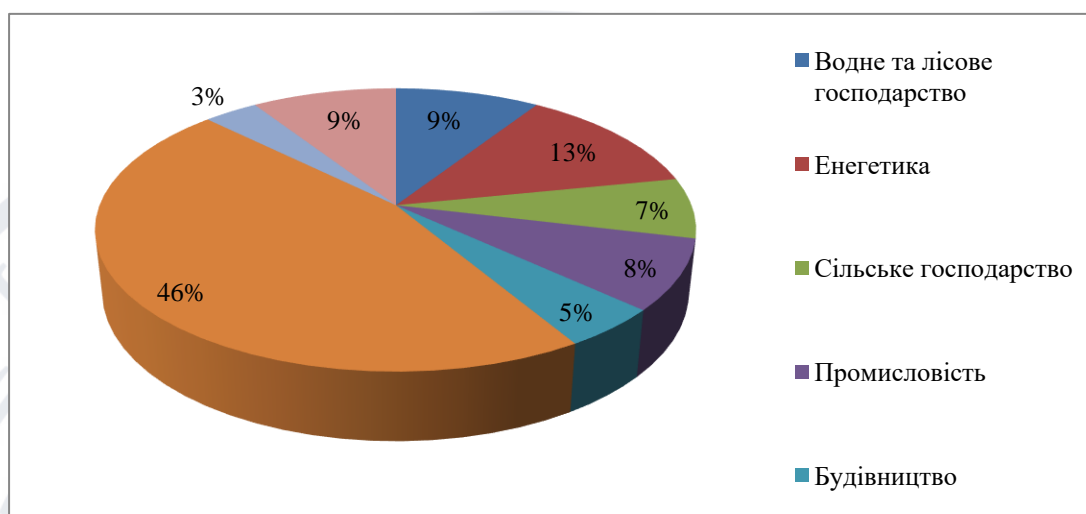

Рисунок 2.6 – Відсоткове значення проникнення технологій «зеленої» економіки в різні сектори, 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за [26]

Згідно розпорядження Кабінету Міністрів України було схвалено Енергетичну стратегію України до 2035 року – безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність, яка визначає цілі для різних підсекторів енергетики. Документ слугує координаційною основою для сталого інвестування в енергетику та передбачає гармонізацію українського законодавства з низкою директив Європейського Союзу (ЄС) [26]. Дана Стратегія базується на цілях, які зможуть покращити рівень забезпечення різних секторів промисловості відновлювальними джерелами енергії, підвищити показники ефективності використання природних ресурсів, очисних споруд та запровадження нових видів діяльності в сучасних умовах господарювання. Пріоритетною програмою розвитку України у сфері «зеленої економіки» стала програма «Екологізація економіки у країнах Східного партнерства» («EaP GREEN») – регіональна програма, яка реалізовувалася Європейською економічною комісією ООН, ОЕСР, ЮНЕП та ЮНІДО. Програма охоплювала шість країн Східного партнерства:

Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Республіку Молдову та Україну. Метою програми було сприяння переходу країн Східного партнерства на «зелену» модель розвитку та ведення бізнесу шляхом відокремлення економічного зростання від процесу деградації навколишнього середовища та виснаження ресурсів [26].

Модель переходу України до «зеленої» економіки представлена на рис.

2.7.

Рисунок 2.7 – Модель переходу України до «зеленої» економіки
Джерело: [26]

«Зелений» сектор економіки дає безліч можливостей для країни за умови його належного фінансування. Для України метою має стати досягнення розумного поєднання економічних та екологічних інтересів, кардинальна структурна зміна промислового виробництва та енергетики у бік забезпечення «зеленого» зростання.

Розвиток цифрової економіки перетворився на одну з найбільш важливих тенденцій світової економіки, зумовленої Четвертою промисловою революцією. Цей складний і неоднозначний процес, пов'язаний як з безпрецедентно великими можливостями, так і з суттєвими ризиками, істотно впливатиме на загальну економічну динаміку та структурні зрушення у різних сферах світового господарства. А отже, він має стати ключовим пріоритетом взаємодії України з ЄС. Важливим питанням є сприяння широкомасштабному доступу, поліпшення безпеки мереж та широкому використанню ІКТ приватними особами, бізнесом та адміністративними органами шляхом розвитку локальних ресурсів Інтернет і впровадження онлайн-послуг, зокрема електронного бізнесу, електронного уряду, електронної охорони здоров'я та електронного навчання, а також координація політик у галузі електронних комунікацій з метою оптимального використання радіоспектру та забезпечення функціональної сумісності мереж України та ЄС.

Одним із специфічних, але критично важливих завдань взаємодії у цифровій сфері має стати спільна протидія зростаючим викликам у сфері кібербезпеки. У цьому контексті важливим завданням є налагодження співпраці уповноважених органів України у сфері кібербезпеки з Агенцією Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки (The European Union Agency for Network and Information Security – ENISA), у т.ч. в питаннях системи сертифікації продуктів, послуг і процесів кібербезпеки, впровадження принципу «обов'язкового догляду», спрямованого на зменшення вразливості продуктів і програмного забезпечення, плану дій у випадку масштабного транскордонного кіберінциденту або кризи та ін. Для України створення таких можливостей взаємодії у сфері цифровізації передбачає кардинальне нарощування інвестицій у цифрові технології та цифрову інфраструктуру. Адже в ЄС загальний обсяг інвестицій на цілі досліджень та інновацій на період 2016-2021 рр. складає €5,5 млрд., а €21,4

млрд ресурсів європейських структурних та інвестиційних фондів призначені для розвитку цифрових технологій та широкосмугового Інтернету [27].

Кількість користувачів Інтернет та Інтернет-банкінгу в Україні за 2015-2021 рр. відображена на рис. 2.8, 2.9.

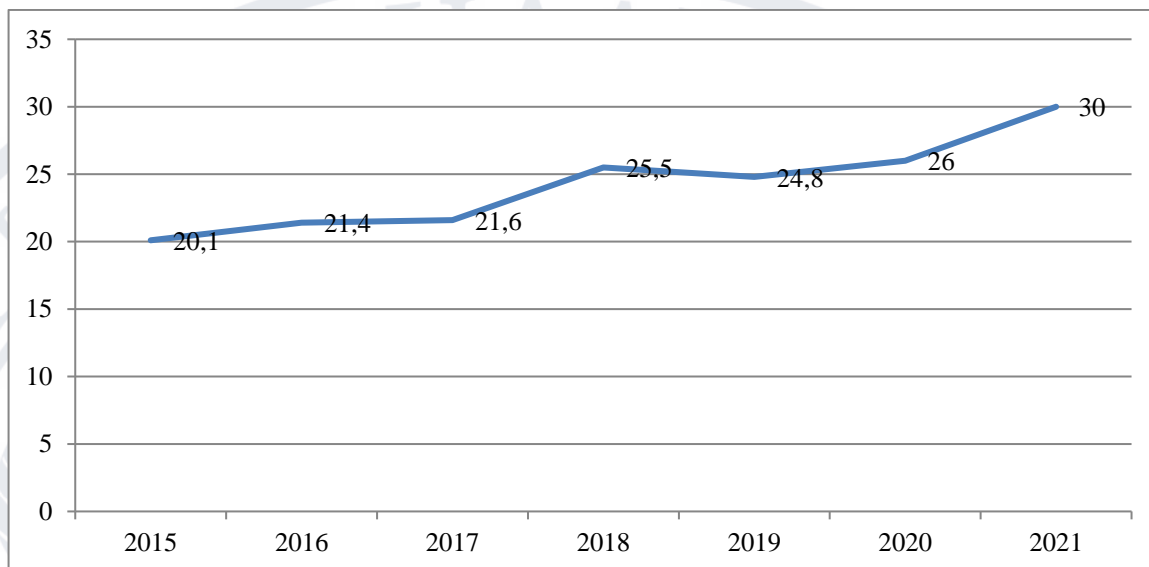

Рисунок 2.8 – Кількість користувачів Інтернет в Україні за 2015-2021 рр., млн ос.

Джерело: побудовано автором за [28]

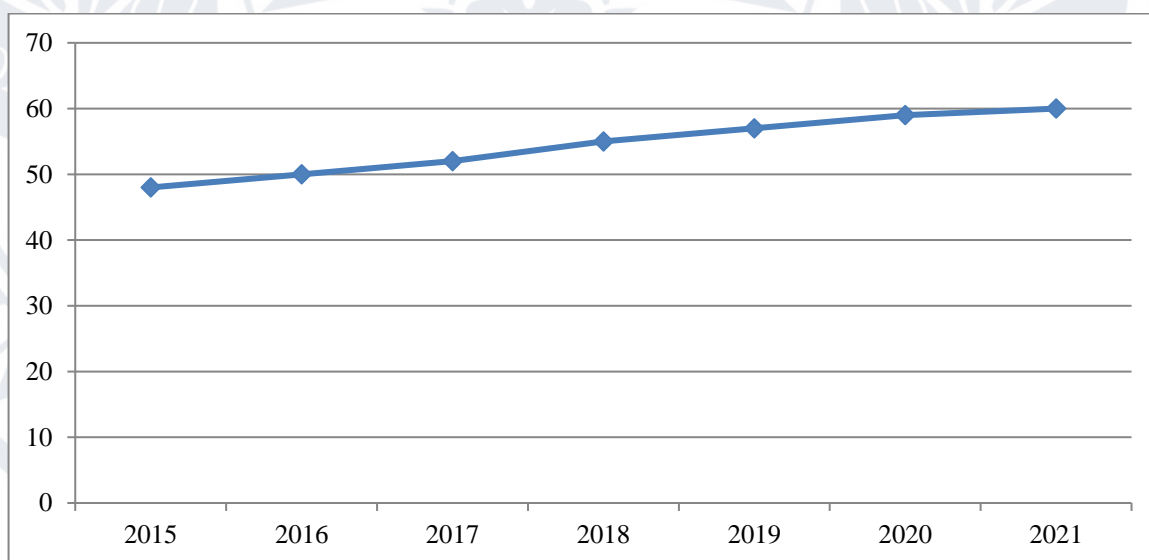

Рисунок 2.9 – Кількість користувачів Інтернет-банкінгу в Україні за 2015-2021 рр., %

Джерело: побудовано автором за [28]

Транспортний сектор є одним з драйверів розвитку економіки України, забезпечуючи 6,4 % ВВП країни та 7 % загальної зайнятості у 2021 році [29]. Хоча в Україні розвинена транспортна інфраструктура, вона потребує значних інвестицій з метою підвищення якості послуг та наближення їх рівня до європейських стандартів. Це створює багато можливостей для приватних інвестицій та державно-приватного партнерства. Реструктуризація та оновлення транспортного сектору, а також поступова гармонізація діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС – важливий пріоритет України згідно зі ст. 368 Угоди про асоціацію. Україна доєдналася до TEN-T36 і стала учасником розбудови стратегічного транспортного коридору у сполученні Європа-Азія, а українська транспортна мережа – частиною стратегічних транспортно-логістичних коридорів ЄС. Долучення до TEN-T – крок на шляху інфраструктурної євроінтеграції України, за якого українська інфраструктура модернізується та розглядається Єврокомісією як невід’ємна складова транспортно-логістичної системи ЄС.

Угода про асоціацію розглядає питання взаємодії України та ЄС у банківському секторі в рамках загального підходу до взаємодії у секторі «Фінансові послуги». Найбільш важливим акцентом у цій взаємодії визначено досягнення ефективного і прозорого регулювання, у т.ч. на основі «забезпечення впровадження міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг та для боротьби з ухиленням від сплати податків». На рис. 2.9 представлена зростаюча динаміка користувачів Інтернет-банкінгом в Україні за період 2015-2021 років.

Загалом Україна досить послідовно просувалася вперед у реалізації відповідних нормативно-регулятивних реформ. Хоча цей процес і був досить болісним і призвів до виходу з банківського ринку практично половини комерційних банків (переважно малих і середніх за розміром), безумовно, реалізація заходів з нормативної адаптації загалом сприяла підвищенню якості української банківської системи та наблизила механізми банківських операцій до міжнародних та європейських стандартів. Зараз підготовлено

Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025р., яка містить «Перелік актів законодавства ЄС у сфері фінансових послуг, які відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інших міжнародно-правових зобов'язань України заплановано імплементувати в межах дорожньої карти реалізації Стратегії 2025». Сукупність цих актів може створити підґрунтя для отримання режиму доступу до внутрішнього ринку ЄС.

2.3 Аналіз впливу підписання Угоди про асоціацію з ЄС на економіку України

Для проведення аналізу показників економічного розвитку України у період до і у процесі підписання Угоди про асоціацію з ЄС проаналізуємо макроекономічні показники за 2012-2021 рр.

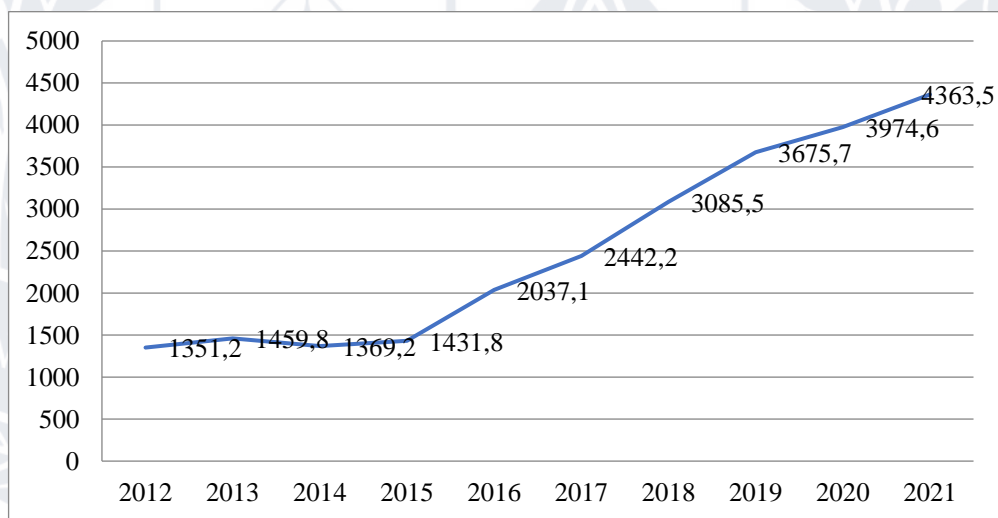

Рисунок 2.10 – Динаміка ВВП України за 2012-2021 рр., трлн грн.

Джерело: побудовано автором за [30]

Реальний ВВП України різними темпами зростав з моменту здобуття незалежності. У 1996 році він становив 49 млрд грн, до 1999 року виріс вдвічі – до 102,4 млрд грн. У 2012 році реальний ВВП становив 1 трлн 351,2 млрд грн., у 2013-му – 1 трлн 459,8 млрд грн. У 2016 році реальний ВВП зріс до 2 трлн 037,1. У 2019 році реальний ВВП сягнув 3 трлн 675,7 млрд грн., а в 2021

4 363,5 млн грн., тобто спостережується поступова динаміка до зростання ВВП, зображено на рис. 2.10.

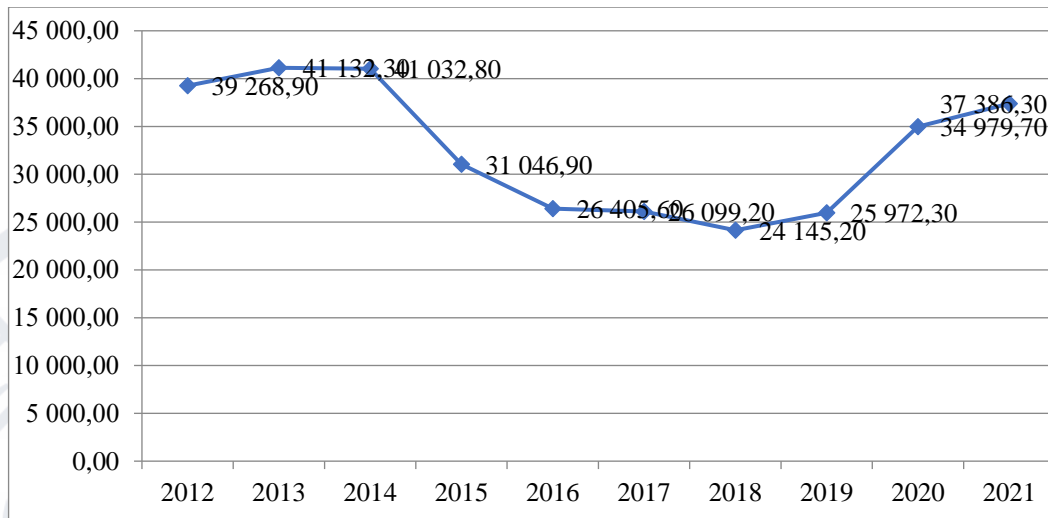

Рисунок 2.11 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в Україну з країн ЄС за 2012-2021 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором за [31]

Починаючи з 2012 року відбувається поступове покращення ситуації, завдяки приросту прямих іноземних інвестицій в Україну (рис. 2.11). Вже в 2013 році приріст закордонних капіталовкладень у вітчизняну економіку знизився на 43 % (з 3,5 млрд. дол. США у 2012 році до 2 млрд. дол. США) через падіння попиту на українську експортну продукцію, погіршення політичної стабільності та економічної невизначеності. У 2013 році розпочався різкий спад, який у 2015 році досяг піку маючи від’ємні значення надходження іноземних інвестицій, що означало виведення капіталу з країни, із 2016 до 2019 року включно ПІІ почали поволі зростати. Також, у 2020 році була майже відсутня інвестиційна активність через початок пандемії Covid-19. У 2020 році фінансова сфера втратила ще 6 % інвестицій, які протягом року склали \$ 1,2 млрд дол. США, промисловість – 0,3 млрд дол. США (-42%), ІТ-галузь – 0,1 млрд дол. США (-22 %). При цьому операції з нерухомості зросли на 244 % і отримали 0,4 млрд. дол. фінансових вливань. На 236 % збільшилися інвестиції в торгівлю і ремонт авто, які становили 0,6 млрд дол. США. За даними НБУ, чистий відтік прямих іноземних інвестицій

в Україні за 2020-ий рік склав 868,2 млн доларів. Впродовж 2014-2015 років прослідковується несприятливе становище через стрімке падіння обсягу залучених інвестицій. Також, значення на кінець 2018 році скоротилося відносно 2017 року. У 2018 році відбувся значний відтік інвестицій з фінансового сектора (-54,4 %) до 1,3 млрд дол. і сфери торгівлі (-66 %) – менш 0,2 млрд дол. У 2019 році прослідковується позитивна динаміка щодо збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій. У 2019 році інвестиції в сферу фінансових послуг просіли майже на чверть, але вдвічі збільшилися капіталовкладення в промисловість. У нерухомість почали вкладати на 46 % менше (0,2 млрд дол США), а сфера обслуговування отримала на 65 % менше інвестицій, ніж в попередньому році, повернувшись на позиції 2018 (0,2 млрд дол. США). Незважаючи на стрімкі коливання обсягу залучень, у 2013 році розмір інвестицій найбільш наблизився до останнього максимального значення. При тому, за останні 7 років країна не досягла значного розміру приросту іноземних залучень. Дана тенденція до зниження обсягу іноземних інвестицій є наслідком невирішеної низки причин недовіри інвесторів, серед яких: високий рівень корупції в країні, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, монополізація ринків і, звичайно ж, військовий конфлікт України з Росією. Аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій доводить те, що будь-яке порушення політичної чи економічної стабільності в світі може викликати не тільки скорочення приросту закордонних інвестицій, а й навіть відобразитись у відтоці іноземних капіталів.

До основних країн-інвесторів України у 2021 році належали Польща – 16,2 млн дол. США, Кіпр 2,8 млн дол. США, Естонія – 2,1 млн дол. США, Швейцарія – 1.1 млн дол. США , Німеччина – 0,8 млн. дол США та Данія- 0,8млн . дол. США (рис. 2.12).

Проте варто зазначити, що згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2017 року, Кіпр визнано офшорною зоною, завдяки чому можна припустити що 40 % ПІІ, котрі надійшли з Кіпру, були

«відмитими» коштами громадян України, котрі таким чином уникають оподаткування та легалізують кошти, часто отримані незаконним шляхом.

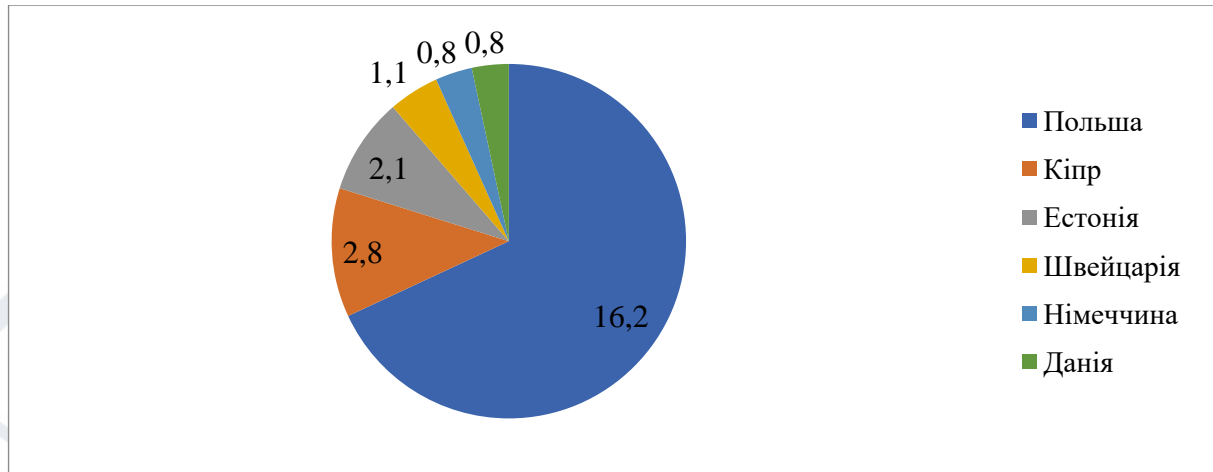

Рисунок 2.12 – Країни-інвестори України у 2021 р., млн дол. США

Джерело: побудовано автором за [32]

Суперечливими також є статуси інвестицій із Нідерландів, Великої Британії, Швейцарії та Австрії – ці країни є класичними прикладами респектабельних офшорних юрисдикцій (офшорні зони). Так, наприклад, в Нідерландах, часто реєструють фінансові і брокерські компанії, а також інвестиційні та трастові компанії, для яких спрощена система звітності та оподаткування [33]. Через таку природу поширеності можливих зареєстрованих компаній у Нідерландах (висока кількість зареєстрованих інвестиційних компаній) дає приводи для сумніву, щодо реальної відповідності часток ПІІ за країнами походження капіталу тим.

Найбільші обсяги надходжень прямих інвестицій на звітну дату були спрямовані до підприємств сільського, лісового та рибного господарства – 26,5 млн дол. США, промисловості – 22,6 млн дол. США, транспорту та складського господарства – 2,7 млн дол. США, сфера обслуговування – 0,8 млн дол. США (рис. 2.13). Серед регіонів лідерами за обсягами ПІІ у 2021 році були м. Київ (342247,1 грн.), Полтавська область 136608,1 грн.), Київська область (135817,3 грн) та Дніпропетровська область (126209,2 грн.).

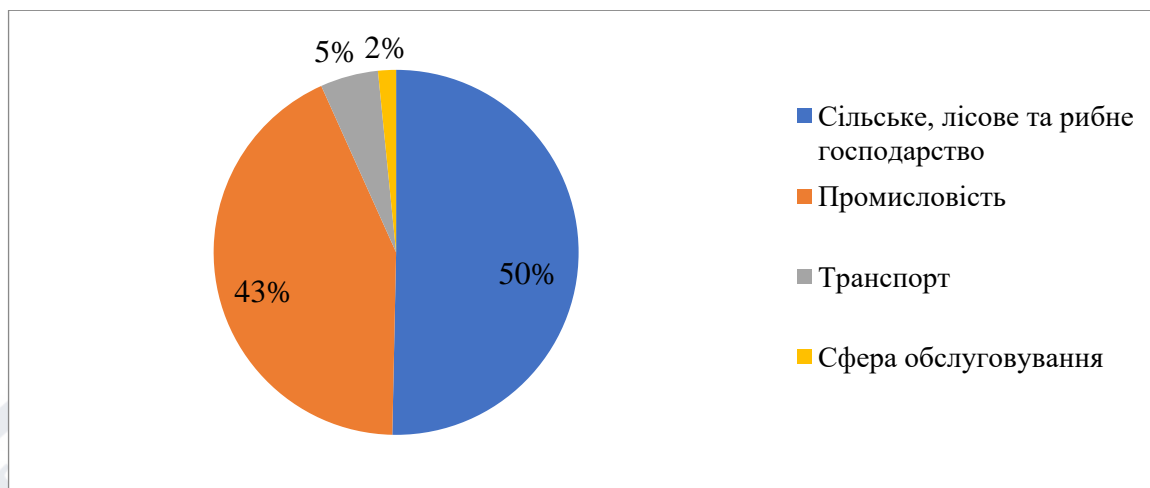

Рисунок 2.13 – Галузі інвестування України, 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за [32]

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на кінець 2021 року з України в економіку країн ЄС становив – 6 086 млн дол. США, (рис. 2.14).

Серед країн-членів ЄС переважна більшість прямих українських інвестицій була спрямована в економіку Кіпру – 5 835,6 млн дол. США (97,5 % від загального обсягу прямих інвестицій в країни ЄС) та Латвії – 73 млн дол. США (1,2 %) та 101 млн дол. США Польщі (1,3 %).

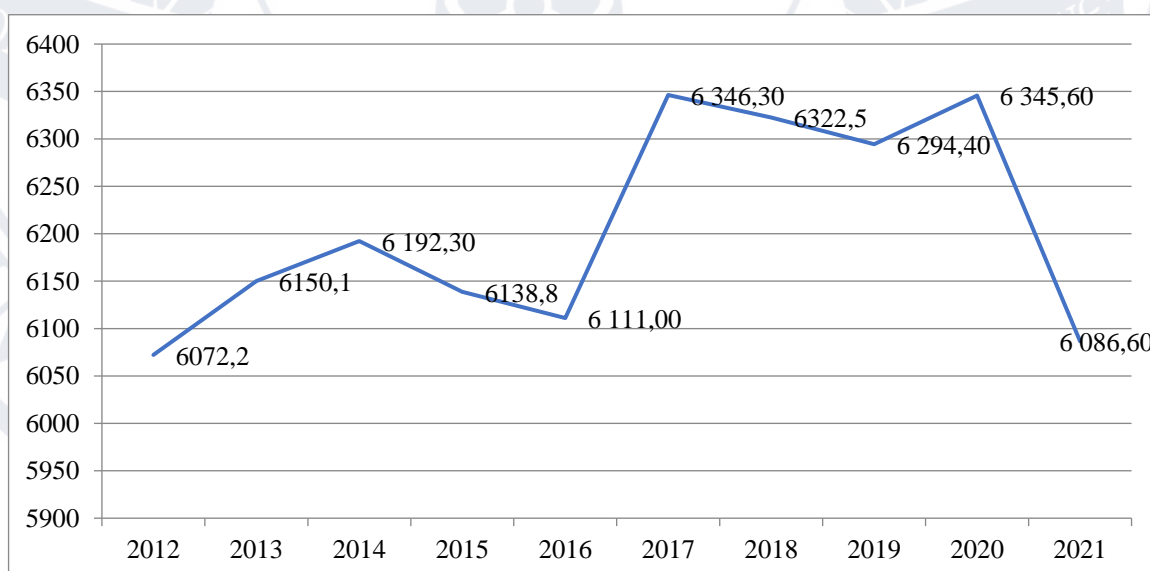

Рисунок 2.14 – Обсяг прямих іноземних інвестицій з України за 2012-2021 рр., млн дол. США [39]

Джерело: побудовано автором за [39]

З рис. 2.14 бачимо, що прямі іноземні інвестиції в Україну були значно більшими за обсягом, аніж інвестиції з України. Зменшення іноземного інвестування в Україні зумовлене, в першу чергу, погіршенням інвестиційного клімату в країні через ситуацію на Сході та загальним зменшенням інвестиційної привабливості країни. Майже щороку влада країни говорить про необхідність формування привабливого інвестиційного клімату в Україні. Проте практичні кроки у цьому напрямі здійснюються вкрай повільно. Тим більше, що на інвестиційну привабливість доволі часто впливають фактори неекономічного характеру. Згідно з інформацією ЄБА причинами, що негативно впливають на бажання інвесторів вкладати кошти, є: корупція та неефективна судова система (неможливість захистити право власності чи справедливо вирішити бізнес-суперечку), питання виділення земельних ділянок і відшкодування ПДВ, а також подолання технічних бар'єрів у торгівлі та проходження митних процедур [34].

Серед інших причин: нечіткість та непрозорість законодавчих норм, які можна трактувати неоднозначно, а також практика частих змін законодавства; високий рівень бюрократії (необхідність отримання великої кількості дозвільних документів у різних інстанціях); перевищення повноважень органами контролю та перевірки. Крім того, слабкість державних інститутів та ігнорування органами державної влади проблем інвесторів створюють невизначеність і псують імідж нашої держави як надійного бізнес-партнера. Усе це змушує потенційного інвестора упереджено ставитися до України.

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка є частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) та набула чинності 1 січня 2016 року, скасувала більшість ввізних мит, що полегшило українським фірмам і споживачам обмін товарами та супутніми послугами з фірмами та споживачами ЄС. ПВЗВТ позитивно вплинула на динаміку двосторонньої торгівлі товарами з ЄС та сприяла відновленню загальної торгівлі України після кризи 2014-2015 років. З початком дії

ПВЗВТ обсяг торгівлі товарами з ЄС почав відновлюватися і у 2021 році обсяг торгівлі товарами з ЄС-27 досягнув рекордних значень за весь час співпраці – 55,7 млрд дол. США, що на 32,2 % більше докризового рівня 2013 року. Також відбулося скорочення дефіциту торгівлі товарами з ЄС-27 у порівнянні з докризовим періодом. Протягом 2016-2019 років дефіцит торгівлі товарами з ЄС-27 в середньому залишався на рівні -3,3 млрд дол. США, для порівняння у 2013 році він становив – 9,7 млрд дол. США. Таке скорочення стало можливим в першу чергу завдяки розширенню обсягів експорту товарів з України до країн ЄС. У 2021 році дефіцит торгівлі товарами з ЄС-27 скоротився ще більше – до 2,2 млрд дол. США.

Динаміка експорту та імпорту України – ЄС за 2012-2021 рр. відображена на рис. 2.15.

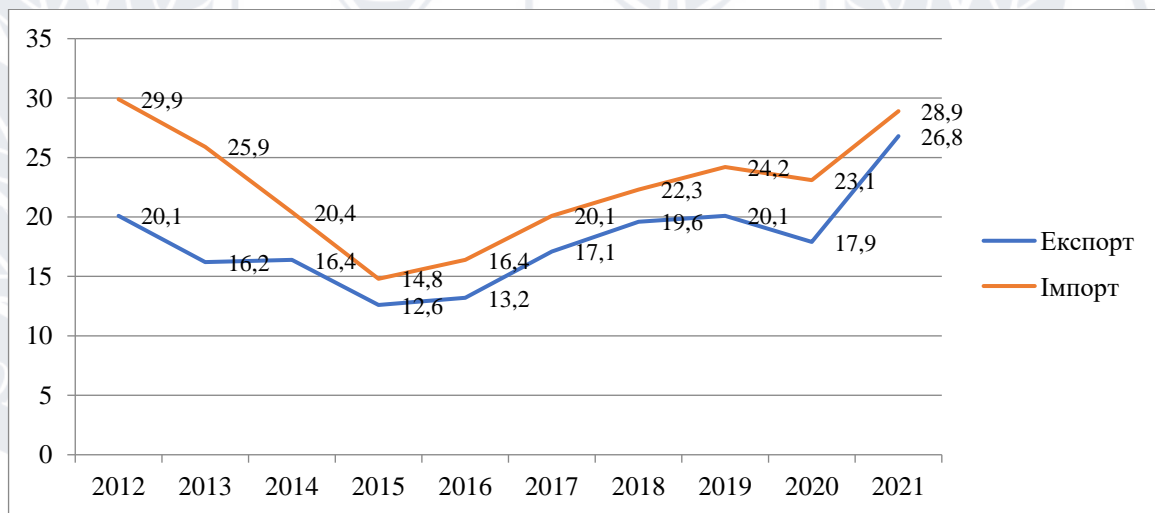

Рисунок 2.15 – Динаміка експорту та імпорту України – ЄС за 2012-2021 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано автором за [32]

З початком дії ПВЗВТ Україна-ЄС зростання експорту товарів з України до ЄС-27 відновилося і протягом 2016-2019 років він зростав в середньому на 14,8 % в рік. Загалом експорт товарів до ЄС-27 збільшився на 59,1 % (+7,5 млрд доларів США) у 2019 році порівняно з 2015 роком (до початку дії ПВЗВТ) та на 24 % (+3,9 млрд дол. США) у порівнянні з докризовим 2013 роком. Імпорт товарів з ЄС також швидко відновлювався -

середньорічне зростання імпорту товарів до України з ЄС становило 16,1% протягом 2016-2019 років. Загалом у 2019 році імпорт товарів з ЄС-27 зріс на 64,2 % (+9,5 млрд дол. США) порівняно з 2015 роком, проте все ще був меншим на 6,5% (-1,7 млрд дол. США) від докризового рівня 2013 року. У 2020 році через падіння економіки та скорочення попиту на тлі світової пандемії відбулося скорочення обсягів торгівлі товарами між ЄС-27 та Україною. Експорт товарів з України до ЄС-27 впав на 10,9%, імпорт товарів до України з ЄС-27 – на 4,9 %.

Натомість у 2021 році у зв'язку із різким збільшенням попиту та цін на світових ринках зростання торгівлі товарами з ЄС відновилося як за експортними, так і за імпортними операціями, причому експорт товарів в ЄС зріс значно більше, ніж імпорт з ЄС. У 2021 році експорт товарів до ЄС-27 зріс на 49,4 % порівняно з попереднім роком і досягнув 26,8 млрд дол США, імпорт товарів з ЄС-27 зріс на 25,2 % і досягнув 28,9 млрд дол. США. Порівняно з 2013 роком експорт товарів в ЄС-27 у 2021 році майже на 65,3 % перевищив докризовий рівень (+10,6 млрд дол. США), а відповідне зростання імпорту товарів з ЄС-27 було значно меншим - на 11,7 % (+3 млрд дол. США). Угода про асоціацію між Україною та ЄС/ПВЗВТ скасувала більшість ввізних мит ЄС, що полегшило українським компаніям і споживачам проводити обмін товарами та супутніми послугами з компаніями та споживачами ЄС. За даними СОТ, у 2014 році ЄС застосовував нульові ставки ввізних мит щодо товарів з України для близько 89 % тарифних ліній.

Відповідно до графіків сторін, Угоди про асоціацію, процес тарифної лібералізації в рамках ПВЗВТ має завершитися до 2023 року для ЄС та до 2026 року для України. До 2023 року в цілому близько 95,8 % тарифних позицій ЄС будуть нульовими для продукції з України. Тарифна лібералізація в рамках ПВЗВТ забезпечила значне зменшення митних бар'єрів на ринку ЄС для українських товарів. Таким чином, українські товари отримали переваги у доступі на ринок ЄС порівняно з іншими країнами світу, що не мають преференційних торговельних угод з ЄС і до

яких застосовуються митні ставки в режимі найбільшого сприяння. Ключові економічні показники дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС з 2015 по 2021 року – Європейський Союз все більше стає найбільшим нашим торговельним партнером. Його частка становить понад 50 % усього обсягу торгівлі України у 2021 році.

У січні-серпні 2022 року оборот торгівлі сільськогосподарськими товарами між Україною та Європейським Союзом збільшився проти минулорічних показників за відповідний період на 35 % і сягнув показника у 9,2 млрд дол. США. Про це повідомляє Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [35]. Головними торговими партнерами в сегменті аграрної продукції для України серед держав цього регіонального об'єднання виступають Польща, Румунія, Нідерланди, Іспанія, Італія, Німеччина, Болгарія та Угорщина, але вийшла Франція. Це пояснюється зміною наших пріоритетів і відносною безпечністю логістики в умовах російського вторгнення та блокади українських морських портів. У першій половині цього року вітчизняні експортери вже повністю використали безмитні експортні квоти на постачання до Європейського Союзу меду, яблучного і виноградного соків, а також консервованих томатів, а з 4 червня 2022 року Євросоюз терміном на рік зняв всі мита і збори на будь-яку продукцію, що надходить з України, значно полегшивши доступ на свій ринок.

У нинішньому році показники зовнішньої торгівлі України через війну загалом відстають від рівня 2021 року, однак вітчизняні компанії поволи адаптуються до цих складних умов, використовуючи наявні можливості і ресурси для забезпечення успішності експортно-імпортних операцій, в першу чергу надані нам в європейському векторі діяльності. При цьому важливо досягти принаймні відносної стабільності кількісних і вартісних показників торгівлі, що допоможе сформувати пріоритетні орієнтири діяльності на найближчу перспективу, зокрема від початку 2023 року».

Експорт та імпорт послуг України в період 2013-2021 років демонстрували тенденції, пов'язані з загальним станом розвитку української економіки (рис. 2.16).

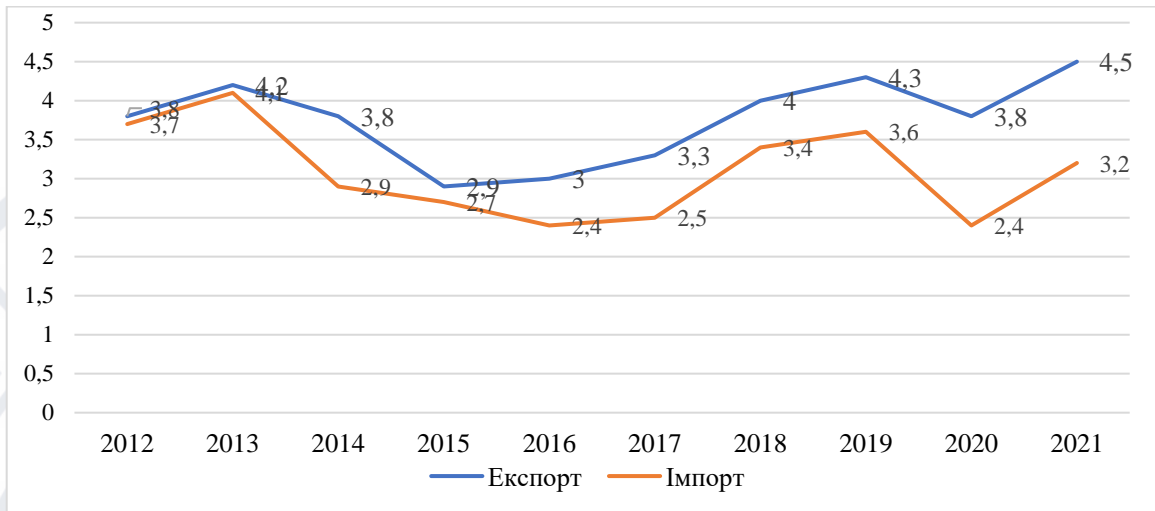

Рисунок 2.16 – Торгівля послугами Україна – ЄС за 2012-2021 рр.,
млрд дол. США

Джерело: побудовано автором за [39]

Одним з наслідків політичної та економічної криз 2014-2015 років стало драматичне падіння обсягів міжнародної торгівлі товарами та послугами України, в тому числі й з ЄС. Відтак, обсяг експорту послуг до ЄС впав до мінімального значення у 2,9 млрд дол. США у 2015 році, а імпорту – до 2,4 млрд дол. США у 2016 році. ПВЗВТ, яка є частиною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, набула чинності 1 січня 2016 року, загалом сприяла відновленню і зростанню торгівлі послугами. Відновлення докризових обсягів експорту послуг до ЄС зайняло 4 роки, тому у порівнянні з 2013 роком він зріз лише на 6,5 % та становив 4,5 млрд дол. США у 2019. У 2020 році експорт послуг до ЄС втримався на рівні 2019 р. Водночас імпорт європейських послуг все ще залишається нижчим за докризовий рівень. У 2019 році обсяг імпорту послуг з ЄС відновився до 3,7 млрд дол. США, що на 11,5 % менше за показник 2013 року. У 2020 році імпорт послуг з ЄС до України знову впав на більше, ніж 20 %. ЄС став основним торговельним партнером України щодо експорту та імпорту послуг. У порівнянні з 2013 р.

спостерігається тенденція до поступового зростання частки ЄС в експорті послуг України. До основних напрямів українського експорту послуг серед країн ЄС належать Німеччина, Велика Британія, Польща, Кіпр та Нідерланди. Протягом 2016-2019 років обсяги зовнішньої торгівлі послугами України поступово відновлювалися.

Експорт послуг з України до ЄС почав зростати у 2016 році і протягом чотирьох років зростав в середньому на 13,2% в рік – з 3 млрд доларів США у 2016 році до 4,5 млрд доларів США у 2019 році – загалом на 52,6% за 2016-2019 роки. У 2019 році експорт послуг до ЄС перевищив докризовий рівень 2013 року на 6,5 % (4,2 млрд доларів США у 2013 р.).

Більш за все у 2021 році Україна продала на зовнішніх ринках транспортних послуг, послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг, послуг з переробки матеріальних ресурсів та інші (рис. 2.17).

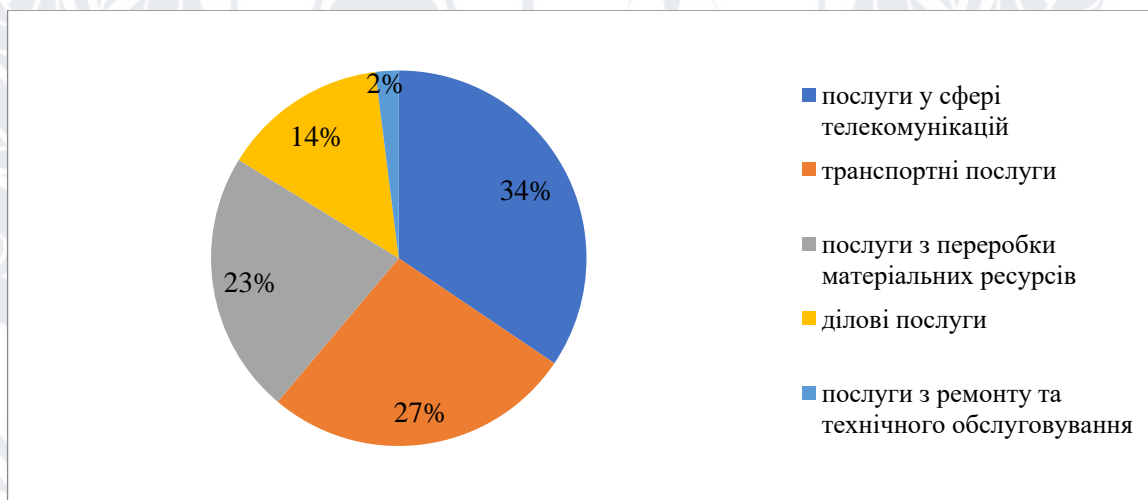

Рисунок 2.17 – Експорт основних видів послуг України – ЄС, 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за [32]

У імпорті послуг з ЄС до України домінують (рис. 2.18): транспортні послуги, ділові, роялті, послуги у сфері телекомунікацій та фінансові.

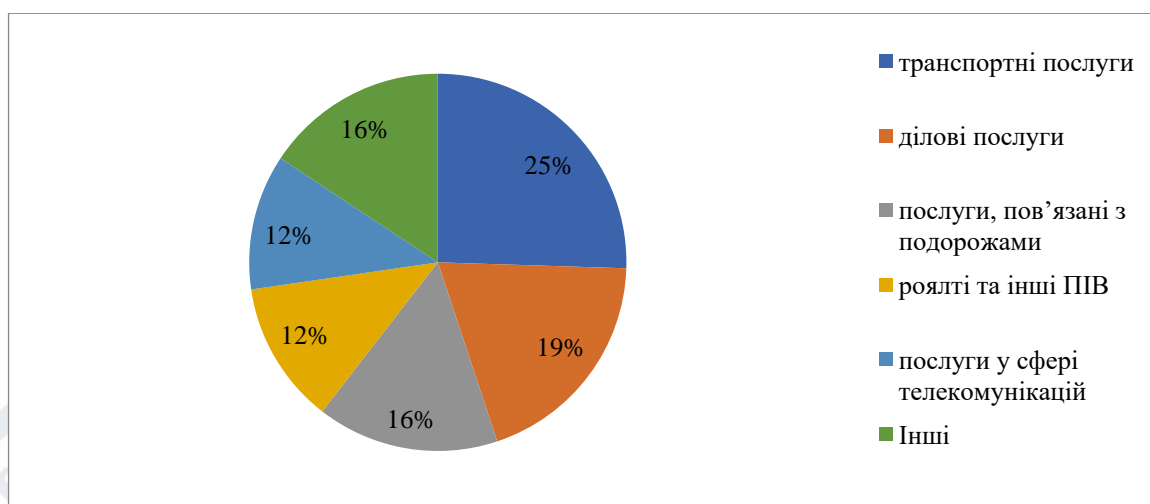

Рисунок 2.18 – Імпорт основних видів послуг України – ЄС, 2021 р., %
Джерело: побудовано автором за [32]

Імпорт послуг до ЄС зростає протягом 2013-2019 років, окрім 2015 року. Протягом 2013-2019 років відбулося посилення абсолютного та відносного значення імпорту ділових послуг до ЄС. Протягом 2013-2016 років імпорт послуг з ЄС скоротився більш ніж вдвічі – з 4,2 млрд доларів США у 2013 році до 2,4 млрд доларів США у 2016 році. З початком дії ПВЗВТ імпорт почав поступово відновлюватися – в середньому на 8,9 % на рік до 3,7 млрд доларів США у 2019 році, проте все ще не перевищив докризового рівня 2013 року (4,2 млрд доларів США).

Далі за допомогою кореляційно-регресійного аналізу проаналізуємо вплив обсягу прямих іноземних інвестицій (x_1), експорту (x_2) та імпорту (x_3) на ВВП України (y). Розрахунки проводяться за допомогою програмного забезпечення MS Excel.

У табл. 2.1 представлено дані для аналізу.

Таблиця 2.1 – Прямі іноземні інвестиції, обсяги експорту, імпорту та ВВП України в 2012-2021 рр.

Рік	ВВП, трлн грн. (y)	Прямі іноземні інвестиції, млн дол. (x_1)	Експорт, млн дол. (x_2)	Імпорт, млн дол. (x_3)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
2012	1351,2	39268,9	20,1	29,9
2013	1459,8	41132,3	16,2	25,9

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
2014	1369,2	41032,8	16,4	20,4
2015	1431,8	31046,9	12,6	14,8
2016	2037,1	26405,6	13,2	16,4
2017	2442,2	26099,2	17,1	20,1
2018	3085,5	24145,2	19,6	22,3
2019	3675,7	25972,3	20,1	24,2
2020	3974,6	34979,7	17,9	23,1
2021	4363,5	37386,3	26,8	28,9

Джерело: складено автором на основі [29]

Використаємо спеціальну програму Кореляція пакету Аналіз даних MS Excell.

Таблиця 2.2 – Матриця кореляційного аналізу рівня взаємного впливу змінних y , x_1 , x_2 та x_3

	y	x_1	x_2	x_3
y	1			
x_1	-0,2997197	1		
x_2	0,6768289	0,1759391	1	
x_3	0,3120684	0,4940217	0,8115655	1

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення MS Excell

Жовтим кольором виділено комірки, в яких щільність зв'язку рівна 1. Такі дані не є репрезентативними. Для подальшого аналізу цікавим є дослідження рівня та напрямку зв'язку між факторними змінними x_1 (прямі іноземні інвестиції), x_2 (експорт) та x_3 (імпорт) і результативною змінною y (ВВП). Між змінною x_1 (прямі іноземні інвестиції) та y існує слабкий обернений зв'язок, коефіцієнт кореляції рівний (-0,2997). Між x_2 (експорт) та y існує помірний, близький до сильного прямий зв'язок, коефіцієнт кореляції рівний 0,6768. Між x_3 (імпорт) та y існує слабкий прямий зв'язок. Зв'язки між факторними ознаками не дуже сильні, тому розглядаємо вплив всіх трьох ознак.

Сформуємо загальну лінійну модель регресії виду:

$$y = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 \quad (2.1)$$

Застосуємо інструмент Аналізу даних програми MS Excell Регресія.

Результати застосування інструменту Регресія представлені у табл. табл. В.1 Додатку В.

Модель має вигляд:

$$y = 816,913 - 0,0497x_1 + 304,7685x_2 - 95,3987x_3 \quad (2.2)$$

Коефіцієнт детермінації рівний 0,6732. Тобто варіація у на 67,32% залежить від варіації факторних ознак. Крім того, статистично значимою є лише оцінка для a_2 (t-критерій рівний 2,3596). З моєї точки зору слід продовжити пошук більш значимих ознак і на їх основі будувати модель ВВП.

Далі розрахуємо теоретичні значення результативного показника, результати занесемо до табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Результати лінійної регресії

Рік	ВВП, трлн грн. (y)	Прямі іноземні інвестиції, млн дол. (x1)	Експорт, млрд дол. (x2)	Імпорт, млрд дол. (x3)	ВВП розр, трлн дол. (y розр)
1	2	3	4	5	6
2012	1351,2	39268,9	20,1	29,9	2138,674
2013	1459,8	41132,3	16,2	25,9	1239,061
2014	1369,2	41032,8	16,4	20,4	1829,653
2015	1431,8	31046,9	12,6	14,8	1702,064
2016	2037,1	26405,6	13,2	16,4	1962,96
2017	2442,2	26099,2	17,1	20,1	2813,81
2018	3085,5	24145,2	19,6	22,3	3462,968
2019	3675,7	25972,3	20,1	24,2	3343,288
2020	3974,6	34979,7	17,9	23,1	2330,068
2021	4363,5	37386,3	26,8	28,9	4369,587

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення MS Excell

Для візуальної перевірки моделі зобразимо фактичні та теоретичні значення ВВП (рис. 2.19).

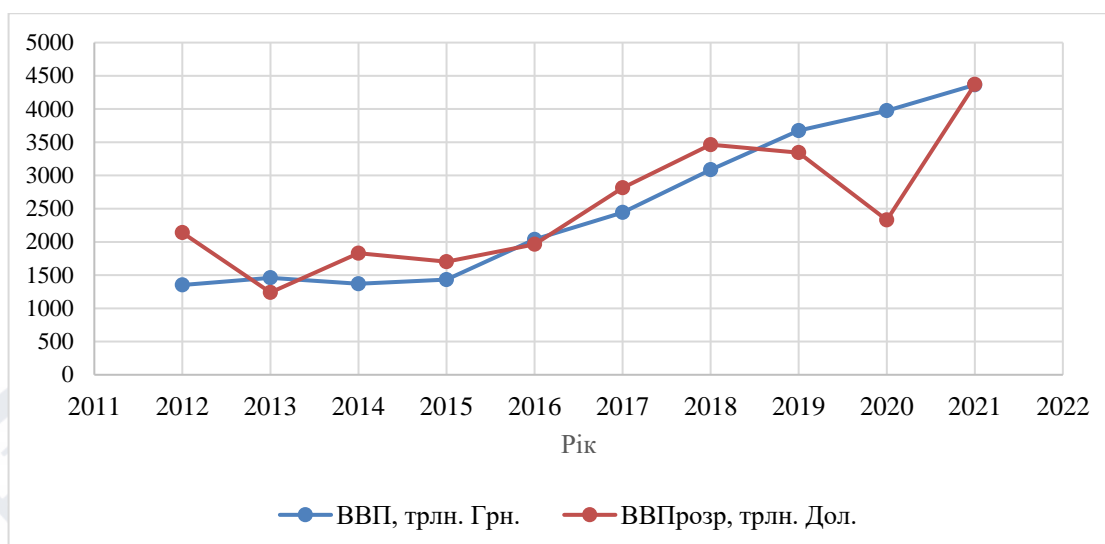

Рисунок 2.19 – Графічне зображення результатів моделі лінійної багатofакторної регресії

Як ми можемо побачити, непогані узгодження фактичних та розрахункових значень ВВП спостерігаються в 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 та 2021 роках. Натомість, в 2012 та 2020 роках ми бачимо значні розходження між розрахунковими та фактичними значеннями ВВП. Досліджено залежність ВВП України від прямих іноземних інвестицій, експорту та імпорту. Виявлено, що тільки фактор експорту помірно впливає на ВВП. Інші два фактори мають слабкий вплив на ВВП.

Нижче в наведеній таблиці проаналізуємо позиції України в міжнародних рейтингах за 2015-2021 роки (табл. 2.4). У 2020 році Україна мала прогрес у рейтингу свободи преси, проте в 2021 ми втратили позицію з попереднім роком та зайняли 106 місце. Наприклад, в 2015 році ми займали 129 місце, а в 2019-м – 102 місце. При цьому глобальна оцінка України в рейтингу знизилася, таким чином ми піднялися вгору за рахунок значного погіршення ситуації в інших країнах. У рейтингу конкурентоспроможності країн, як і в інших рейтингах, Україна то піднімалася, то опускалася. Станом на 2021 рік Україна посідає 54 місце, в 2014-му було 49-е, це поки найкращий показник.

Україні потрібно зменшувати вплив олігархів на ЗМІ і боротися з безкарним насильством проти журналістів. З 2014 року Україна поступово піднялася в рейтингу демократії: тоді було 92 місце, в 2021 році – 86-е [36].

Таблиця 2.4 – Місце України у міжнародних рейтингах за 2015-2021 рр. [36]

Назва	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Свобода преси	129	107	102	101	102	97	106
Найсильніша армія світу	25	21	25	30	29	27	25
Рейтинг щастя	123	132	138	133	129	123	110
Конкурентноспроможність	60	59	60	59	54	55	54
Економічна свобода	162	162	166	150	147	134	127
Ведення бізнесу	96	83	80	76	71	64	-
Сприйняття корупції	142	130	131	130	120	126	122
Демократія	88	86	86	84	83	78	86
Інноваційних економік світу	33	41	42	46	53	56	49

Експерти The Economist при складанні рейтингу враховують показники, сформовані в п'ять груп: діяльність влади, вплив населення на політику, громадянські свободи, політична культура, вибори. Починаючи з 2016 року, Україна втрачає свої позиції в рейтингу інноваційних економік світу. У 2014 році країна посіла 49 сходинку, а в 2020-му – вже 56-ю, в 2021 Україна покращила цей показник зайнявши 49 місце. У всесвітньому рейтингу щастя позиції України за останні два роки покращилися, зараз у нас 110 місце зі 153-х країн.

Підсумовуючи можна зробити висновок, що Україна – пріоритетний партнер Європейського Союзу. ЄС допомагає забезпечити стабільне, процвітаюче та демократичне майбутнє країни. Угода про асоціацію, зокрема Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) – це ключовий інструмент зближення України та ЄС. Угода укріплює політичні й економічні відносини і просуває спільні цінності. З 2014 року Україна реалізує амбітну програму реформ задля пришвидшення економічного зростання та покращення рівня життя громадян. Вступ України до ЄС був би вигідний не лише Україні, а й самому ЄС. Однією з очевидних переваг є

безпека: якби Україна зараз не воювала, російські танки, ймовірно, уже були б у Варшаві чи Таллінні. У мирний час є багато можливостей для співпраці. Очевидними сферами є продовольча безпека та виробництво енергії; крім того, Україна має багато людського капіталу та підприємницького таланту, і вона досить розвинена в ІТ, машинобудуванні та інших галузях, які вимагають високого рівня технічних навичок. Українська культура багата та самобутня. Однак під час вступу зміниться не лише Україна. Сам ЄС реформуватиметься у відповідь на нові виклики.

Висновки до розділу 2

Співпраця з ЄС є одним зі способів зміцнення позицій країни у світовій системі міжнародних відносин, засобом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої та демократичної держави. Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період.

Важливим етапом становлення відносин України та ЄС стало підписання 21 березня 2014 р. Угоди про асоціацію, після чого Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз. Таке рішення відкриває шлях для старту переговорів щодо повноцінного членства. Це рішення Європейської Ради – не тільки про підтримку України у війні проти РФ, але й про оцінку європейськими колегами наших реформ на шляху до стандартів ЄС. Результати досліджень показали, що загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2014-2021 рр. збільшився з 54 % в 2020 р. до 63 % в 2021 р. Хоча динаміка виконання Угоди за останні три роки виглядає не надто оптимістично. Згідно із щорічними звітами уряду, у 2019 р. загальний прогрес виконання було оцінено у 48 %. У 2020 р. – рівень виконання запланованих завдань склав 34 %, а у 2021 р. спостерігалось пришвидшення темпів до 42 %. Станом на січень 2022 р. найбільш проблемними виглядали

такі сфери: транспорт, фінансовий сектор, соціальна політика, громадське здоров'я, сільське господарство, митні питання тощо.

Повільність виконання визначених в Угоді завдань пояснюється багатьма факторами. З одного боку, йдеться про загальні проблеми, серед яких: неефективність боротьби з корупцією, складне соціально-економічне становище, недосконала євроінтеграційна політика влади, несприятливі зовнішні фактори. З іншого боку, на стан імплементації Угоди впливає і комплекс специфічних чинників, насамперед, це якість і професіоналізм дій владних структур на євроінтеграційному напрямі, координованість їхніх зусиль, ефективність планування і управління підприємствами.

Проаналізовано також результати секторальної інтеграції України в Європейський економічний простір. Секторальна інтеграція в рамках Угоди про асоціацію охоплює великий масив сфер співробітництва Києва і Брюсселя – від енергетики та цифрового ринку до екології. Але також очевидною є необхідність пріоритизації секторального співробітництва, тобто виокремлення тих напрямів, які можуть стати «локомотивами» соціально-економічного розвитку країни, принести швидкий і відчутний результат. Серед них нами виокремлено: розвиток зеленої економіки, цифрові трансформації, транспортний сектор. Пріоритетними галузями, які зазнали змін під впливом «зелених» технологій є енергетика, будівництво, запровадження енергозберігаючих технологій.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу визначено фактори впливу на ВВП України. Досліджено залежність ВВП України від прямих іноземних інвестицій, експорту та імпорту. Виявлено, що тільки фактор експорту помірно впливає на ВВП. Інші два фактори мають слабкий вплив на ВВП. Цю гіпотезу доведено за допомогою побудови економетричної моделі лінійної регресії.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄС

3.1 Досвід інтеграції «нових» членів ЄС та можливості його використання для України

Чорногорія і Сербія вже десятиліття ведуть перемовини, але отримати прорив за основними питаннями, пов'язаними зі вступом в ЄС, а саме верховенство права і подолання корупції, їм все ще не вдалося. Північна Македонія та Албанія виконали всі умови для початку переговорів про вступ, але прогресу немає через вето, накладеного Болгарією із зображення політичної ідентичності. Боснії та Герцеговині необхідно виконати додаткові вимоги, щоб отримати статус кандидата, Косово бореться з невідомістю своєї незалежності п'ятьма державами – членами ЄС. Більш того, це єдина балканська країна, що має візовий режим з ЄС, хоча для його відміни створені всі пропозиції. У тому, що всі країни Західних Балканів є частиною Європи і повинні стати повноцінними членами Європейського союзу, сумнівів немає. У всіх цих країнах існує потреба в реформах – перш за все з подолання корупції, боротьба з організованою злочинністю, верховенство права, свобода слова, а також за іншим напрямком. Серйозний підхід до вирішення цих проблем відповідає інтересам населення і може забезпечити цим країнам можливість успішно розвиватися в майбутньому.

Уже 15 років Болгарія є повноправним членом Європейського Союзу, шлях до якого був дуже непростим. Вона боролася за вступ до Європейського Союзу протягом довгих років при наполегливій роботі урядів. Вступ до ЄС став засобом досягнення стратегічних національних цілей. Насамперед, це позитивна динаміка розвитку Болгарії як незалежна демократична держава, яка займає гідне місце в європейській сім'ї. Членство в ЄС відкрило перед Болгарією нові перспективи економічного розвитку, зумовлені доступом до європейських ринків та нових технологій, а

структурні фонди ЄС створили реальні передумови для стимулювання болгарської економіки та розвитку інфраструктури. Вступ у ЄС дозволив Болгарії досягти більшої міри внутрішньої стабільності, виникли нові можливості для розвитку демократичних інституцій. Тому вивчення болгарського досвіду соціально-політичного та економічного розвитку, успіхів та прорахунків до вступу до ЄС і після має теоретичне та практичне значення з погляду євроінтеграційних перспектив України. Культурно та історично Болгарія вважає себе частиною європейської цивілізації. Після демократичних змін у 1990 роках країна активно почала шукати своє місце у європейському просторі. Поступово головним пріоритетом зовнішньо-економічної її діяльності став процес європейської інтеграції. А своїм вступом до ЄС Болгарія приєдналася до великої європейської сім'ї, до якої входять понад 500 млн. чоловік, а також до економіки, чий обсяг сягає 5 трильйонів євро. Це дозволяє Болгарії та її громадянам по-іншому побачити свої можливості та отримати користь з 11 млрд. євро, які вона отримає з євро фондів.

Спільність світової економіки, що посилюється, і взаємопереплетення господарських процесів, що змушують шукати нові шляхи для відстоювання національних інтересів на світовому ринку, стали причинами вибору Болгарією важливого рішення – вступу до Європейського Союзу після краху іншого «інтеграційного угруповання» – соціалістичного табору. І вже 1994 року Болгарія підписала Угоду про асоціацію з ЄС. Болгарія вперше офіційно зголосилася стати членом ЄС у 1995 році. Парадоксально, що в цей момент країною на всіх рівнях управляли колишні комуністи, які вдало і досить плавно стали членами правлячої Болгарської Соціалістичної Партії. Але в умовах переходу до ринкової економіки та виконання положень Угоди про асоціацію вони не були настільки професійними, як їхні наміри та заяви. Країна була в занепаді, корупції, нелегальному поділі ринку. Фактично в момент, коли Болгарія зголосилася стати членом ЄС, країну охопила внутрішньополітична та економічна криза. 1996 року, за правління

соціалістів, інфляція в країні перевищила тисячу відсотків. Безумовно, ЄС не хотів розпочинати переговори з країною з такою неблагонадійною економікою. І практично відразу після цих подій політичним елітам Болгарії вдалося намітити стратегічний курс на європейську інтеграцію і протягом десяти років досягати поставлених цілей. Як відомо, реальний поступ у переговорах почався лише 1999 року, вже за уряду правих сил. Довелося заново і болісно доводити, що у країні є працююча економіка. Але час було втрачено, і наздогнати Чехію, Польщу та Угорщину стало неможливим.

Тому Болгарія не увійшла до Євросоюзу з першою хвилиною розширення у 2004 році. За кілька місяців до вступу до ЄС уряд проводив спеціальну інформаційну політику, попереджаючи, що можливе нове підвищення цін та тимчасове зниження доходів. Це, звичайно, охолоджувало оптимізм болгар, але також сприяло й тверезішому погляду на місце країни у такому бажаному Євросоюзі. Мали випробувати на собі, наскільки економіка справді може бути конкурентоспроможною.

Теоретично всі умови для позитивного розвитку були. Значних успіхів у процесі було досягнуто за уряду нащадка болгарської царської династії З. Сакскобургготского. І тоді ж 2005 року, коли практично закінчився процес переговорів про вступ, ЄС офіційно оголосив про майбутнє приєднання Болгарії. А сам вступ відбувся у 2007 році за лівоцентристського уряду С. Станішева.

Як державі вдалося переконати своє суспільство, свій народ у необхідності кардинальної зміни свого статусу, обмеження свого суверенітету, проведення далеко не найпопулярніших економічних заходів щодо обмеження дефіциту бюджету, скорочення соціальних видатків? Фахівці констатують, що 2000-2001 роках у Болгарії не було особливого єврооптимізму [39]. На можливий вступ країни до Євросоюзу більшість дивилася скоріше з недовірою. На думку експертів, це ставлення змінилося, коли було досягнуто консенсусу з приводу того, що європейське майбутнє країни не має альтернативи. Основну ставку напередодні приєднання було

зроблено на забезпеченні політичної стабільності та економічного потенціалу. Болгарії довелося піти на колосальні поступки ЄС щодо реформування енергетичного сектору, переходу на «зелену енергію». Вона не змогла домовитися щодо збереження атомної електростанції в Козлодуї, хоча міжнародні експерти МАГАТЕ визнали їх такими, що відповідають міжнародним стандартам, тим самим Болгарії довелося значно втратити енергетичну незалежність і доходи від експорту електроенергії на Балканський півострів. Та й згодом народ на референдумі відмовився від розвитку атомної енергетики взагалі.

І все-таки завдяки цілеспрямованій діяльності урядів ще в 2006 році Болгарія була включена до престижного всесвітнього рейтингу Швейцарського інституту управлінського розвитку, де вона зайняла задовільне 47-е місце. Міністр економіки П. Димитров С. Станішева зазначав, що Болгарія стала однією з найпривабливіших економік для інвестицій. Згідно з індексом ЮНКТАД (конференція ООН з торгівлі та розвитку) Болгарія займала перше місце серед країн ЦСЄ та 7 позицію у світі щодо інвестиційної привабливості. У доповіді Центру економічного розвитку відзначається економічне зростання, збереження стабільності в банківській системі, а будівельний бізнес визнано одним із найуспішніших секторів економіки. Подібна ситуація спостерігається у сфері туризму. Зростає кількість громадян ЄС, які відвідали Болгарію відразу ж у перші роки членства. ЄС залишається головним туристичним ринком Болгарії. 80 % туристів на морських курортах – це громадяни з країн ЄС.

Євроінтеграційна стратегія не вичерпала себе лише моментом вступу Болгарії до ЄС, вона продовжує реалізовуватись і пізніше. В останні роки дуже гостро постає питання адаптації національних інтересів до загальноєвропейських. Адже Болгарія була не настільки готова в 2007 році миттєво запровадити всі стандарти та правила, які враховуються в *Acquis Communautaire* та затверджені Договором про вступ Болгарії до ЄС 2007 року. Саме тому країна з 2007 по 2011 роки набувала особливого статусу, а

Європейський Союз в особі Європейської Комісії мав моніторити виконання домовленостей. Це стосувалося насамперед боротьби з корупцією, реформування судової системи, свободи руху робочої сили, товарів та капіталів, освоєння виділених ЄС фондів. Загалом Болгарія впоралася.

Водночас, постійні моніторинги результатів освоєння фондів та програм ЄС дають підстави вважати, що є серйозні проблеми в окремих галузях, зокрема великі відставання в економіці, сільському господарстві, захисті споживача, ветеринарно-медичний контроль та інше. Водночас Болгарія завершила п'ятирічку після вступу до ЄС із мінімальним бюджетним дефіцитом, що виводить її на перше місце серед країн Європейського Союзу щодо заощаджень видаткової частини бюджету. В основу держбюджету покладено збалансовану фіскальну політику без збільшення податків.

Вигоди, отримані Болгарією від вступу до ЄС, можна звести до таких: оздоровлення стану державних фінансів; збільшення реальної купівельної спроможності в країні; підвищення мобільності кваліфікованої та некваліфікованої робочої сили; становлення процесу формування європейської ідентичності. І так само, як і в Україні, болгарське суспільство має знову консолідуватися, щоб не розгубити у світлі економічних та політичних криз всі досягнення євроінтеграційної стратегії країни «Європейська криза є контрпродуктивною для Болгарії, тому що в довгостроковому плані наша країна зацікавлена в найінтегрованішій Європі. Європа, яка розпадається на різні швидкості інтеграції, яка редукована до британської мрії про митний союз чи торговельну угоду, а це найгірший варіант для нашої країни.

Загалом слід зазначити саме прагнення до членства в ЄС і стало ознакою можливого перспективного майбутнього. У нашій країні ми спостерігаємо інше явище. На відміну від Болгарії Україна має потужний національний капітал, який має за нинішніх умов об'єднатися у досягненні поставлених у Угоді про асоціацію завдань, у реалізації загальнодержавної стратегії на вступ до ЄС, яка потребує глибоких економічних та політичних

змін. Не перебільшуючи, можна сказати, що шлях, пройдений Болгарією, країною, яка вважалася однією з найпроблемніших у Європі через корупцію, «паперові» реформи, інфляцію, недоліки в держуправлінні, низькі стандарти життя громадян, високий рівень злочинності, але яка змогла суттєво виправити ситуацію всупереч скептицизму та сумнівам багатьох, змогла послідовно реалізувати кроки щодо вступу до ЄС.

Україна отримала статус кандидата ЄС. Процес вступу займає кілька років, але зобов'язань у країні побільшало, насамперед у галузі адаптації законодавства, роботи державних інститутів, боротьби зі злочинністю, корупцією, захистом прав людини. Болгарський досвід європейської інтеграції підводить нас до таких висновків: успіх може бути забезпечений лише у атмосфері національного консенсусу. А для цього необхідне єднання еліти, яка може гарантувати результати економічних та інституційних реформ; євроінтеграція Болгарії позитивно вплинула на терміни і темпи, ніж на якість трансформації. Нам доведеться трансформацію проводити не на папері, а реально, і поки ЄС не дасть позитивного відгуку на результати, в першу чергу, економічних реформ.

Асоціація може відіграти роль підготовчого етапу до вступу в ЄС, слугувати попередньою стадією процесу приєднання, протягом якої країна, що виявила бажання влитися до складу ЄС, може працювати над перетворенням власної економіки відповідно до стандартів співтовариства. Прикладом угод про асоціацію, метою яких було створення митного союзу з Мальтою в 1971 р. та Кіпром у 1973 р. Подібна стратегія ЄС мала місце й у відносинах з країнами Центральної та Східної Європи. «Європейські угоди», укладені з Польщею, Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Болгарією та Румунією, мали на меті здобуття цими країнами членства в ЄС у майбутньому. Завданням таких угод є допомога країнам у створенні необхідних передумов для набуття членства.

3.2 Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу

Практика реалізації Угоди про асоціацію упродовж 2015-2020 років виявила незначний вплив євроінтеграційних заходів на пришвидшення технологічного прогресу в українській економіці, яка демонструє структурний дрейф у бік спрощення і примітивізації, очевидної деіндустріалізації. Загалом здійснювані реформи в багатьох галузях економіки, а саме: у промисловості, медицині, науці, освіті, поки що більше просунулися в напрямі руйнування раніше створеного, аніж формування нового потенціалу розвитку [22].

Важливою проблемою українського євроінтеграційного курсу є взаємодія на рівні бізнес-структур, унаслідок чого глибина процесу євроінтеграції України залишається мінімальною. Вітчизняні підприємства не стають ланками європейських ланцюгів створення доданої вартості, що породжує занепад промисловості. Загалом політичні орієнтири, визначені на центральному рівні, не мають чіткої прив'язки до інтересів і програм діяльності суб'єктів ринку. У процесі проведення структурних реформ в Україні відчувається недостатність технічної допомоги та брак фінансових ресурсів, необхідних для створення інфраструктури та інвестицій. Вони очевидно не відповідають величині трансформаційних проблем, які постають перед Україною в контексті секторальної інтеграції до ЄС.

На відміну від практики ЄС, наявні в Україні механізми підтримки реформ є недостатніми для ефективного вирішення проблем секторальної інтеграції, які постійно зростають. У двосторонніх відносинах Україна-ЄС досі бракує механізмів сприяння структурним реформам та ефективному секторальному розвитку, зокрема, сприяння інвестиціям та реалізації національних програм економічного розвитку.

Створена у відносинах України та ЄС зона вільної торгівлі, всупереч очікуванням багатьох скептиків, не стала фактором пригнічення українського виробництва, але й не спромоглася стати системним чинником для розвитку більшості секторів української економіки, покращення структури української

економіки, піднесення її конкурентоспроможності та диверсифікації економічної діяльності. Це актуалізує питання перегляду деяких акцентів торговельної політики у відносинах України з ЄС [22].

У контексті можливого перегляду деяких параметрів функціонування ЗВТ Україна-ЄС ключовим питанням є не збільшення обсягів тарифних квот на окремі види українського агропродовольчого експорту (що може дедалі більше посилити ухил у бік аграризації та примітивізації структури української економіки), а здійснення далекосяжної структурної корекції економічного розвитку та структури експорту – з виділенням в якості локомотивів низки високотехнологічних виробництв.

Стосовно агропродовольчого сектору це мало б означати не збільшення квот для експорту традиційних продуктів, а насамперед продукції органічного виробництва. Найбільш масштабним завданням у цьому контексті виступає створення передумов для випереджаючого виходу на ринок ЄС з продукцією з високим вмістом доданої вартості та підвищеного рівня технологічності. Важливою передумовою у цьому контексті є приєднання України до європейської системи сертифікації та визнання відповідності промислових виробів – АСАА.

Водночас, процес підготовки України до промислового безвізу має відбуватися не в асиметричному режимі, коли практично всі зобов'язання сконцентровані на боці України, а ЄС обмежується загальними декларативними заявами. Причому без визначення конкретних термінів можливого надання Україні доступу до єдиного ринку на основі режиму АСАА та з наданням лише обмеженої технічної допомоги. Цей процес має бути істотно активізований, оскільки повільність у вирішенні цього питання зумовлює гальмування виходу на європейський ринок з продукцією машинобудування та іншими готовими виробами. Для України масштабні перетворення у функціонуванні банківського сектору ЄС в рамках завершення формування Економічного і валютного союзу створюють реальну перспективу виникнення значного інституційного розриву та

системного відриву офіційно закріплених в Угоді завдань від реальної практики Єдиного ринку ЄС – що має бути враховане у процесі корекції положень чинної Угоди про асоціацію [22].

Важлива для розвитку економіки України транспортна галузь мала би розвиватися випереджуваними темпами, а цього не відбувається на очікуваному рівні через те, що ключові законопроекти знаходяться поки що на розгляді, діють бар'єри для транскордонного руху товарів і пасажирів, недостатнім є рівень модернізації транспортного сектору України, не відбувається поглиблення координації та взаємозв'язок її з іншими секторальними напрямками.

Ефективна екологізація економіки неможлива за відсутності єдиної узгодженої державної політики та належного інституційного забезпечення на державному та місцевому рівнях. Контпродуктивними є спроби перекласти фінансування з екологізації виробничих процесів на бізнес без впровадження економічних механізмів державного стимулювання.

Долучення до європейського зеленого курсу, з одного боку, дає можливість посилити та диверсифікувати процес декарбонізації з-поміж галузей економіки, стимулює Україну до розвитку взаємовигідних контактів з ЄС, здатних розкрити потенціал української економіки. Але з іншого, – передбачає зобов'язання з імплементації європейських кліматичних стандартів та проходження відповідної сертифікації виробництва. Державі необхідно подбати про запровадження програм підтримки процесів екологізації, а бізнесу – про технологічну модернізацію. Принципово важливим є запровадження екосистемного підходу в управлінську діяльність підприємств України.

Важливим питанням також є подальші дії з інтенсифікації і поглиблення інтеграції України і ЄС в секторі енергетики.

3.3 Перспективи взаємовідносин між Україною та ЄС після підписання Угоди про Асоціацію

Під час п'ятнадцятого саміту Україна-ЄС 19 грудня 2011 р. у м. Київ лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. 30 березня 2012 р. в Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи. 21 березня 2014 р. під час позачергового саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт саміту. 27 червня 2014 р. у процесі засідання Ради ЄС Президентом України П. Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів держав-членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством», характеристика змісту яких представлена у (табл. 3.1).

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Українська сторона передала депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила всі внутрішньодержавні процедури. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності після її ратифікації усіма сторонами, тобто в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради ЄС останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 21 березня 2014 р., Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз. Аби приєднатися до Європейського Союзу, країна-кандидат має задовольняти умовам, загальновідомим як Копенгагенські критерії. Згідно з Маастрихтською угодою кожна держава-член, а також Європейський Парламент мають прийти до згоди з приводу будь-якого розширення [38].

Таблиця 3.1 – Характеристика основних розділів економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [39]

Назва частин угоди	Характеристика частин Угоди про асоціацію між Україною та ЄС
Частина Угоди «Юстиція, свобода і безпека»	визначає напрями взаємодії у відповідних сферах. Важливою метою співробітництва є утвердження верховенства права та зміцнення відповідних інституцій, зокрема у сфері правоохоронної діяльності та встановлення правосуддя, насамперед зміцнення судової системи, покращення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості [13].
Частина Угоди «Економічне та секторальне співробітництво»	містить положення про умови, модальності та часові рамки гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки України та напрямів реалізації державної галузевої політики. Передбачені відповідні заходи у таких секторах, як енергетика, у т.ч. ядерна, транспорт, захист навколишнього середовища, промислова політика та підприємництво, сільське господарство, оподаткування, статистика, надання фінансових послуг, туризм, аудіовізуальна політика, космічні дослідження, охорона здоров'я, науково-технічна співпраця, культура, освіта
Частина «Фінансове співробітництво»	окреслює механізм і шляхи отримання Україною фінансової допомоги з боку ЄС, у т.ч. з метою сприяння реалізації Угоди про асоціацію, пріоритетні сфери її надання, порядок моніторингу та оцінки ефективності її використання. Крім цього, положення цієї частини передбачають поглиблення співпраці України та ЄС з метою попередження та боротьби з шахрайством, корупцією та незаконною діяльністю, зокрема шляхом поступової гармонізації українського законодавства у цій сфері із законодавством ЄС, обміну відповідною інформацією [14]

На сьогодні Україна є кандидатом на членство – це офіційний початок. Таке рішення відкриває шлях для старту переговорів щодо повноцінного вступу України в ЄС. Це рішення Європейської Ради – не тільки про підтримку України у війні проти РФ, але й про оцінку європейськими колегами наших реформ на шляху до стандартів ЄС. У політичному світі Україна стала унікальною, це говорить про те, що Україна подала свою заявку на членство після початку повномасштабної війни, яка пришвидшить процес. Україна підписала та подала заявку на членство в ЄС 28 лютого 2022 р.. У березні саміт лідерів ЄС завуальовано визнав Європейську перспективу України та доручив Єврокомісії оперативно розглянути цей документ. Єврокомісія розробила опитувальник, який був значно менший, аніж зазвичай, і на початку квітня передала його Україні. 9 травня українська

влада відзвітувала, що опитувальник заповнили та передали на розгляд до ЄС. Зазвичай цей процес триває рік чи навіть більше, але Україна впоралася за три місяці. Для порівняння, щоб отримати статус кандидата Хорватії знадобився майже рік. Боснія та Герцеговина один лише опитувальник заповнювала майже два роки, а статус кандидата не може отримати й досі, хоча подала заявку ще 2016 р. [38].

Певною мірою Україну можна порівняти з Хорватією, яка після війни за незалежність з Сербією розпочала свій шлях до Євросоюзу. До кінця поточного року планується засідання Європейської ради, на якій Єврокомісія представить перший звіт про те, наскільки Україна виконує необхідні для цього умови. Україна, як і всі інші кандидати, має прийняти всю збірку правил ЄС – тобто усі закони та стандарти ЄС. Переговори згруповані у 35 розділів, які охоплюють комплекс питань у сфері внутрішньої та зовнішньої політики, освіти, науки, культури, оподаткування, сільського господарства. Спектр поставлених перед Україною завдань стосується [39]: посилення боротьби з корупцією, з відмиванням коштів; проведення реформи Конституційного Суду України; продовження судової реформи; антиолігархічний закон; приведення медіа законодавства у відповідність до європейського; зміна законодавства про національні меншини. Якщо Україна виконає всі 35 розділів, далі розпочинається процес підготовки угоди про членство, після чого її мають ратифікувати всі країни ЄС і по завершенню цих етапів Україна може стати повноправним членом ЄС. Сьогодні ми перебуваємо під дією інструменту сусідства, де отримуємо фінансову підтримку в рамках Східного партнерства – ініціативи ЄС, яка поширюється на шість східноєвропейських сусідів ЄС – Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову та Україну, що передбачає можливість оновлення договірно-правової бази відносин ЄС зі східними сусідами шляхом заміни угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі, лібералізацію візового режиму [39]. Якщо Україна виправдає очікування

партнерів, продемонструє політичну волю, Європейська рада може прийняти рішення про перехід на інший фінансовий інструмент, що передбачає максимальне наближення інституції до європейських стандартів. Виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС є важливим кроком в інтеграції країн, модернізації української економіки, залучення іноземних інвестицій, розвиток науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Процес євроінтеграції пов'язаний з проведенням глибоко соціально-економічних реформ, а також радикально інституційних перетворень, що тягне за собою позитивні і негативні наслідки. SWOT-аналіз представлений нижче показує сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози вступу України в ЄС (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – SWOT аналіз інтеграції України до ЄС

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - вигідне географічне розташування; - наявність освіченого працездатного людського капіталу; - запаси природних ресурсів; - аграрна країна; - розвинена інфраструктура; - потужний енергетичний та військово-промисловий комплекс 	<ul style="list-style-type: none"> - політична нестабільність; - поява нових військових конфліктів; - високий рівень корупції; - нестабільність національної валюти; - великий вплив олігархів на процеси в країні; - недосконала судова система; - високий рівень бюрократії
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - стабільність політичної системи; - участь у загальноєвропейській безпековій та оборонній політиці; - адаптація національного законодавства до законодавства ЄС; - реформування національного правосуддя; - розвиток середнього та малого бізнесу; - додаткові інвестиції в економіку; - запровадження стандартів виробництва ЄС; - підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників; - відкриття кордонів для вільного пересування населення; - поширення української культури в країнах ЄС 	<ul style="list-style-type: none"> - часткова втрата суверенітету; - погіршення відносин з країнами СНД; - втрата конкурентоспроможності окремих виробництв; - складність переходу на європейські ціни; - Квоти, на окремі види товарів; - можливе перенесення шкідливих виробництв в Україну; - ускладнення візового режиму зі східними сусідами; - проблема відтоку кадрів; - втрата національної ідентичності України

Джерело: складено автором

Необхідно розуміти, що вступ України до ЄС залежить від того, коли закінчиться війна та від виконання переліку поставлених перед нашою

державою та суспільством вимог. Кожна вдало проведена реформа створює підґрунтя для наближення мети отримання членства у Європейському Союзі. Попри те, що Україна достатньо швидкими темпами виконує Угоду про асоціацію, цілями якої є [40]: сприяти поступовому зближенню сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках; забезпечення необхідних рамок для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес; запровадження умов для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі; посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки, інших сферах з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод, є певні складні питання, які потребують негайного вирішення. З одного боку вони для нашої держави є ганебними, а з іншого – це можливість раз і назавжди викоринити існуючі проблеми і бути державою, яка дійсно заслуговує на членство в ЄС. Кожен повинен працювати на своєму місці, чим відповідальніше держава і суспільство буде відноситися до наших зобов'язань, тим швидше буде досягнуто нашої спільної європейської мети.

Висновки до розділу 3

Аналіз можливих позитивних та негативних наслідків вступу України до ЄС показав, що входження до Європейського Союзу є логічним прагненням до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства. Інтеграція до Європейського Союзу є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив. Співробітництво України з ЄС сприятиме досягненню нашою державою високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та добробуту населення.

Окреслюючи перспективи впливу ефектів інтеграції, вважаємо за доцільне скорегувати зміст Угоди таким чином, щоб вона стала більш інноваційно орієнтованою і реально сприяла піднесенню конкурентоспроможності України в сучасних сферах економічної діяльності, які визначаються Четвертою промисловою революцією. Пріоритетами взаємодії у цьому контексті мають стати: поглиблення співробітництва в науково-технологічній сфері та інтенсифікація впровадження нових безконтактних технологій; розширення взаємодії у сфері охорони здоров'я та фармацевтики; посилення взаємодії у сфері бізнесу та забезпечення зайнятості.

Серед конкретних заходів щодо реалізації вказаних пріоритетів слід зазначити:

- закріплення за Україною певної мінімальної квоти в доступі до коштів, які виділяються в рамках дослідницьких програм ЄС та розширення існуючих можливостей доступу до інших програм, пов'язаних з технологічним розвитком та підвищенням конкурентоспроможності;
- перегляд положень Угоди в частині завдань розвитку цифрової економіки і торгівлі із повноцінною адаптацією до процесу формування єдиного цифрового ринку (ЄЦР) ЄС та визначенням шляхів і механізмів інтеграції;
- формування платформи постійної взаємодії українського бізнесу з бізнесом країн-членів ЄС як невід'ємної частини інституцій, що керують процесом асоціації;
- розробка та впровадження інституційних рамок взаємодії у сфері підготовки фахівців для нових професій економіки майбутнього, в т.ч. на основі розширення можливостей для обмінів у високотехнологічних сферах з метою абсорбації передового досвіду організації високоефективних та конкурентоспроможних виробництв у сфері високих технологій;
- вивчення можливості проведення переговорів щодо приєднання України до окремих механізмів, запроваджених у рамках Банківського союзу

ЄС, що сприяло б створенню передумов для більш ефективної взаємодії України та ЄС у фінансовому секторі, втіленню в українську практику нових підходів до подальшого оздоровлення банківської системи, підвищення її спроможності фінансувати масштабні інвестиційні проекти та структурні реформи.

ВИСНОВКИ

З проголошенням державної незалежності, одним з головних чинників захисту національних інтересів України є її роль і місце в системі міжнародних відносин як впливової європейської держави та ключового суб'єкта міжнародної безпеки. Відтак, стратегічним пріоритетом зовнішньополітичної діяльності було визначено європейську інтеграцію. Саме європейська інтеграція є на сьогодні безальтернативним зовнішньополітичним курсом держави, як запорука зміцнення її міжнародних позицій, набуття додаткових гарантій забезпечення територіальної цілісності, суверенітету та національно-культурного відродження країни, створення передумов для проведення більш ефективної оборонної політики, перебудови й підготовки національної економіки до функціонування в умовах жорсткої конкуренції з економічними системами інших країн. Аналіз сучасного стану євроінтеграційних процесів свідчить про необхідність вирішення зовнішньополітичних проблем та вдосконалення зовнішньополітичної діяльності України. Після нападу Росії на Україну президент Володимир Зеленський закликав невідкладно розпочати процедуру негайного приєднання України до ЄС. Україна сьогодні потребує єдності Європи щодо підтримки нашої держави, зокрема на її шляху до набуття членства у Європейському Союзі. Україна сьогодні заслуговує на те, щоб були застосовані спеціальні безпрецедентні механізми щодо набуття членства в ЄС. Сьогодні наша країна, не будучи ні членом НАТО, ні членом ЄС, уже стільки днів стримує одну з найпотужніших армій світу. І сьогодні Євросоюз і НАТО мають нарешті зрозуміти, що наскільки Україні потрібні ЄС і НАТО, настільки НАТО та ЄС потрібна Україна. Я вважаю, що без України сьогодні ні Європейський Союз, ні НАТО не будуть сильними. Україна стане одним із засновників та лідерів нової системи безпеки, яка має бути створена після цієї війни.

Співпраця з ЄС є одним зі способів зміцнення позицій країни у світовій системі міжнародних відносин, засобом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої та демократичної держави. Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період. Важливим етапом становлення відносин України та ЄС стало підписання 21 березня 2014 р. Угоди про асоціацію, після чого Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз. Таке рішення відкриває шлях для старту переговорів щодо повноцінного членства. Це рішення Європейської Ради – не тільки про підтримку України у війні проти РФ, але й про оцінку європейськими колегами наших реформ на шляху до стандартів ЄС. Результати досліджень показали, що загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2014-2021 рр. збільшився з 54 % в 2020 р. до 63 % в 2021 р. Хоча динаміка виконання Угоди за останні три роки виглядає не надто оптимістично. Згідно із щорічними звітами уряду, у 2019 р. загальний прогрес виконання було оцінено у 48 %. У 2020 р. – рівень виконання запланованих завдань склав 34 %, а у 2021 р. спостерігалось пришвидшення темпів до 42 %. Станом на січень 2022 р. найбільш проблемними виглядали такі сфери: транспорт, фінансовий сектор, соціальна політика, громадське здоров'я, сільське господарство, митні питання тощо.

Повільність виконання визначених в Угоді завдань пояснюється багатьма факторами. З одного боку, йдеться про загальні проблеми, серед яких: неефективність боротьби з корупцією, складне соціально-економічне становище, недосконала євроінтеграційна політика влади, несприятливі зовнішні фактори. З іншого боку, на стан імплементації Угоди впливає і комплекс специфічних чинників, насамперед, це якість і професіоналізм дій владних структур на євроінтеграційному напрямі, координованість їхніх зусиль, ефективність планування і управління підприємствами.

Проаналізовано також результати секторальної інтеграції України в Європейський економічний простір. Секторальна інтеграція в рамках Угоди

про асоціацію охоплює великий масив сфер співробітництва Києва і Брюсселя – від енергетики та цифрового ринку до екології. Але також очевидною є необхідність пріоритизації секторального співробітництва, тобто виокремлення тих напрямів, які можуть стати «локомотивами» соціально-економічного розвитку країни, принести швидкий і відчутний результат. Серед них нами виокремлено: розвиток зеленої економіки, цифрові трансформації, транспортний сектор. Пріоритетними галузями, які зазнали змін під впливом «зелених» технологій є енергетика, будівництво, запровадження енергозберігаючих технологій.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу визначено фактори впливу на ВВП України. Досліджено залежність ВВП України від прямих іноземних інвестицій, експорту та імпорту. Виявлено, що тільки фактор експорту помірно впливає на ВВП. Інші два фактори мають слабкий вплив на ВВП. Цю гіпотезу доведено за допомогою побудови економетричної моделі лінійної регресії.

Аналіз можливих позитивних та негативних наслідків вступу України до ЄС показав, що входження до Європейського Союзу є логічним прагненням до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства. Інтеграція до Європейського Союзу є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив. Співробітництво України з ЄС сприятиме досягненню нашої державою високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та добробуту населення.

Окреслюючи перспективи впливу ефектів інтеграції, вважаємо за доцільне скорегувати зміст Угоди таким чином, щоб вона стала більш інноваційно орієнтованою і реально сприяла піднесенню конкурентоспроможності України в сучасних сферах економічної діяльності, які визначаються Четвертою промисловою революцією. Пріоритетами взаємодії у цьому контексті мають стати: поглиблення співробітництва в науково-технологічній сфері та інтенсифікація впровадження нових

безконтактних технологій; розширення взаємодії у сфері охорони здоров'я та фармацевтики; посилення взаємодії у сфері бізнесу та забезпечення зайнятості.

Серед конкретних заходів щодо реалізації вказаних пріоритетів слід зазначити:

- закріплення за Україною певної мінімальної квоти в доступі до коштів, які виділяються в рамках дослідницьких програм ЄС та розширення існуючих можливостей доступу до інших програм, пов'язаних з технологічним розвитком та підвищенням конкурентоспроможності;
- перегляд положень Угоди в частині завдань розвитку цифрової економіки і торгівлі із повноцінною адаптацією до процесу формування єдиного цифрового ринку (ЄЦР) ЄС та визначенням шляхів і механізмів інтеграції;
- формування платформи постійної взаємодії українського бізнесу з бізнесом країн-членів ЄС як невід'ємної частини інституцій, що керують процесом асоціації;
- розробка та впровадження інституційних рамок взаємодії у сфері підготовки фахівців для нових професій економіки майбутнього, в т.ч. на основі розширення можливостей для обмінів у високотехнологічних сферах з метою абсорбації передового досвіду організації вискоелективних та конкурентоспроможних виробництв у сфері високих технологій;
- вивчення можливості проведення переговорів щодо приєднання України до окремих механізмів, запроваджених у рамках Банківського союзу ЄС, що сприяло б створенню передумов для більш ефективної взаємодії України та ЄС у фінансовому секторі, втіленню в українську практику нових підходів до подальшого оздоровлення банківської системи, підвищення її спроможності фінансувати масштабні інвестиційні проекти та структурні реформи.

Головними досягненнями у 2021 році були: оновлення митних тарифів з метою перегляду поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі,

продовження роботи щодо «промислового безвізу», включаючи завершення другої фази місії з оцінки українських установ із стандартизації та метрології, що має стати початком повноцінних переговорів щодо підписання Угоди АСАА, обговорення напрямків та шляхів залучення України до співпраці з урахуванням розвитку політик ЄС, включаючи діалог щодо реалізації Європейського зеленого курсу, стратегічне партнерства з ЄС у сфері критичної сировини, питання кібербезпеки та подолання викликів COVID-19, у цифровій сфері – узгоджено проект Рішення щодо оновлення Додатку XVII до Угоди про асоціацію. Це є важливою передумовою інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

У Європейського Союзу з'явився історичний шанс довести, що він є повноцінним геополітичним гравцем у регіоні. Україна вже відіграє і буде відігравати ще важливішу роль в архітектурі європейської безпеки. Вірю, що жоден європеєць сьогодні не сумнівається у необхідності існування сильної української армії для захисту європейських цінностей, що зафіксовані у Договорі про ЄС. Сьогодні ми маємо потужні сигнали на підтримку територіальної цілісності та незалежності України, а також інтеграції України у політичний та економічний простір ЄС.

Вступ України до ЄС залежить від того, коли закінчиться війна та від виконання переліку поставлених перед нашою державою та суспільством вимог. Кожна вдало проведена реформа створює підґрунтя для наближення мети отримання членства у ЄС. Попри те, що Україна достатньо швидкими темпами виконує Угоду про асоціацію.

Є питання, які потребують вирішення. З одного боку вони є ганебними для нашої держави, а з іншого це можливість раз і назавжди викоринити існуючі проблеми, і бути державою, яка дійсно заслуговує на членство в Європейському Союзі. Кожен повинен працювати на своєму місці, чим відповідальніше держава і суспільство буде відноситися до свої зобов'язань, тим швидше буде досягнуто нашої спільної Європейської мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В. Д., Ващук Ф. Г. Євроінтеграція: український вимір. Вип. 18. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3719>(дата звернення: 30.10.2022).
2. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019> (дата звернення: 28.10.2022).
3. Міжнародна безпека та інтеграція України. URL: <http://www.euointegration.com.ua/rus/news/2016> (дата звернення: 15.09.2022).
4. Український центр економічних і політичних досліджень імені Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia> (дата звернення: 10.11.2022).
5. Іванова М.І., Варяниченко О.В. Переваги та ризики Євроінтеграції України. К.: Либідь, 2015. 211 с.
6. Свириденко Т. Особливості стратегічного планування економічного розвитку України. Науковий вісник РДГУ. 2014. С. 42-47.
7. Савенко Г.В. Щодо питання визначення поняття та змісту євроінтеграційних процесів. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. С. 130-132.
8. Emerson M., Movchan V., Akhvlediani T., Blockmans S. and Van G. der Loo (2021), *Deepening EU-Ukrainian Relations*, Rowman & Littlefield Publishers, Center for European Policy Studies.
9. Міжнародна інтеграція: навчальний посібник [уклад. І.В. Артёмов, В.Д. Бакуменко, О.М. Ващук та ін.]. Ужгород: Ліра, 2009. 472 с.
10. Інформаційний центр. URL: https://lb.ua/blog/yulia_olrova/ (дата звернення: 19.09.2022).
11. Інформаційно аналітичний центр. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU11260> (дата звернення: 30.11.2022).

12. Євроінтеграційний портал. URL: <https://euua.kmu.gov.ua/novyny/perevazna-bilshist-ukrayinciv-pidtrymuyut-pryyednannya-ukrayiny-do-yes-i-nato> (дата звернення: 19.11.2022).
13. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3244469-den-evropi-cikavi-fakti-infografika.html (дата звернення: 11.09.2022).
14. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/yeuropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes#> (дата звернення: 15.10.2022).
15. Офіційний сайт BBC. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61829626> (дата звернення: 19.10.2022).
16. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/> (дата звернення: 27.10.2022).
17. Інформаційно аналітичний центр. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU10267> (дата звернення: 15.11.2022).
18. Міфи щодо євроінтеграції, які спростував «Брекзйт». URL: <https://lduvs.edu.ua/2022/01/mify-shhodo-yevrointegracziyi-yaki-sprostuvav-breksyt/> (дата звернення: 11.09.2022).
19. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-standovlennya-vidnosin-ukraina-es> (дата звернення: 15.09.2022).
20. The Diplomatic Service of the European Union. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/joint-staff-working-document-%E2%80%93-2021-association-implementation-report_ukraine_en (дата звернення: 29.09.2022).
21. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 29.09.2022).
22. Razumkov Centre. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf (дата звернення: 19.10.2022).
23. Оператор ГТС Україна. URL: <https://tsoua.com/> (дата звернення: 15.10.2022).

24. Energy Community. URL: <https://www.energycommunity.org/news/Energy-Community-News/2021/07/21.html> (дата звернення: 03.10.2022).
25. Офіційний сайт НАФТОГАЗ. URL: <https://www.naftogaz.com/> (дата звернення: 29.08.2022).
26. Атаманчук З. А., Неголюк Ю. В. Інвестиційне забезпечення «зеленої» економіки як пріоритетний напрям розвитку держави на засадах сталого розвитку. Економіка і організація управління. № 1(41). 2021. С. 6-14.
27. European Investment Bank. URL: <https://www.eib.org/en/index.htm> (дата звернення: 15.09.2022).
28. World Economic Forum. URL: <http://edclub.com.ua/tegy/vsesvitniy-eko-nomichnuu-forum> (дата звернення: 13.09.2022).
29. Державна служба статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.11.2022).
30. Офіційний сайт Національного антикорупційного бюро України. URL: <https://nabu.ua/ua/vvp-2.html> (дата звернення: 12.09.2022).
31. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.09.2022).
32. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://france.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 19.08.2022).
33. Інформаційно аналітичний центр. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM000416> (дата звернення: 11.08.2022).
34. Український центр економічних і політичних досліджень. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iak-investuie-v-ukrainu> (дата звернення: 01.11.2022).
35. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3587070-ukraina-cogoric-skorotila-eksport-zernovih-na-cvert-institut-agrarnoi-ekonomiki.html> (дата звернення: 17.09.2022).
36. WTO Statistical Database. Trade Profiles 2021. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles_16_e.pdf (дата звернення: 15.09.2022).

37. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-evroatlantichna-integraciya/bolgarija-evrozabeg-s-korruptionnymi-prepjatstvijami/ (дата звернення: 03.09.2022).

38. Атаманчук З. А., Лободзінський В. А. Перспективи розвитку відносин України з Європейським Союзом. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 160-162.

39. Атаманчук З. А., Макогін З. Я. Міжнародні договори в системі джерел права Європейського Союзу. SWorldJournal, Болгарія, Випуск №16, 2022. URL: <https://sworldjournal.com/index.php/swj> (дата звернення: 30.11.2022).

40. Угода про асоціацію. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 30.11.2022).

41. Нечипорук К. О., Щерба Р. І. Угода про Асоціацію України та ЄС: процес укладення угоди та його наслідки для України. Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. Вип. 22, Ч.3, 2018. С. 5-9.

42. Атаманчук З. А. Перспективи розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС після підписання Угоди про асоціацію. The 8-th International scientific and practical conference «Integration of scientific and modern ideas into practice» (November 15-18, 2022) Stockholm, Sweden. International Science Group. 2022. P. 140-144.

43. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки, завдання та перспективи. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1500/> (дата звернення: 19.10.2022).

44. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 15.11.2022).

45. Міністерство закордонних справ України, Угода про асоціацію між

Україною та ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/aboutukraine/european-integration/ua-eu-association> (дата звернення: 05.11.2022).

46. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf (дата звернення: 16.11.2022).

47. Ліга Закон. URL: <https://jurliga.ligazakon.net/news/> (дата звернення: 04.11.2022).

48. Розширення Європейського Союзу. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 01.09.2021).

49. Бабель (Інтернет-видання). URL: <https://babel.ua/texts/> (дата звернення: 21.09.2022).

50. Українська Правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/09/21> (дата звернення: 16.09.2021).

51. Представництво Україні при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/> (звернення: 16.09.2021).

52. Євроінтеграція України: Переваги та недоліки. URL: <http://www.spilnota.net.ua/> (звернення: 16.09.2021).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Етапи розвитку Європейського Союзу

Етапи розвитку	Характеристика етапів розвитку Європейського Союзу
1	2
19 вересня 1946 р.	Уінстон Черчіль виступив у Цюріхському університеті з промовою, у якій призивав здійснити давню ідею створення Сполучених Штатів Європи
9 травня 1950 р.	міністр іноземних справ Франції Робер Шуман від імені свого уряду Франції вніс пропозицію створити франко-германське об'єднання вугілля і сталі і призвав інші західноєвропейські країни приєднатися до цієї ініціативи, почавши тим самим будівництво Європейської федерації
18 квітня 1951 р.	Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди і Люксембург підписали в Парижі Договір про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС)
27 травня 1952 р.	шість держав-учасниць ЄОВС підписали в Парижі Договір, що заснував Європейське оборонне співтовариство (ЄОС). Паралельно вони вели підготовку до створення Європейського політичного співтовариства. Однак обидва проекти зазнали невдачі, оскільки 30 серпня 1954 р. Національні збори Франції відкинули згаданий договір
25 березня 1957 р.	шість країн (Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди і Люксембург) підписали в Римі два договори, що засновують, відповідно, Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) і Європейське співтовариство по атомній енергії (Євратом). Обидва договори набрали сили з 1 січня 1958 р.
9 липня 1961 р.	Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) і Греція підписали угоду про асоціацію, перший документ такого роду в історії Співтовариства
8 квітня 1965 р.	підписаний Договір про створення єдиної Комісії (замість Вищого керівного органу ЄОВС і Комісії ЄЕС і Євратому) і єдиної Ради для всіх трьох співтовариств, іменованій звичайно Договором про злиття. Він набрав сили 1 червня 1967 р.
27 жовтня 1970 р.	схвалена доповідь комісії експертів на чолі з бельгійським дипломатом Ет'еном Давиньоном щодо створення системи Європейського політичного співробітництва (ЕПС) з метою координації зовнішньої політики держав-учасниць Співтовариства
22 січня 1972 р.	після тривалих переговорів, що почалися в червні 1970 р., підписані договори про вступ Великобританії, Данії, Ірландії і Норвегії в Співтовариство. Перші три держави стали його учасниками з 1 січня 1973 р. У Норвегії договір був відкинтий у результаті референдуму (53% громадян, що проголосували, висловилися проти вступу)
1 січня 1973 р.	перше розширення ЄС, приєдналися Великобританія, Ірландія, Данія
13 березня 1979 р.	почала діяти Європейська валютна система (ЄВС), в яку увійшли всі дев'ять країн Співтовариства, і заснована колективна грошова одиниця – ЕКЮ. Фактично використання ЕКЮ почалося 1 січня 1981 р.

Продовження таблиці А.1

1	2
7-10 червня 1979 р.	відбулися перші прямі вибори в Європейський парламент
1 січня 1981 р.	Греція стала десятим державою-учасницею ЄС відповідно з договором, підписаним 28 травня 1979 р.
14 червня 1985 р.	в м. Шенген (Люксембург) такі країни як Бельгія, Люксембург, Нідерланди, ФРН, Франція підписали договір, за яким погодилися поступово усувати контроль на спільних кордонах і запроваджувати свободу пересування для всіх осіб, які є громадянами країн ЄС, що підписали цю угоду, інших держав-учасниць та третіх країн
2-4 грудня 1985 р.	на сесії Європейської ради в Люксембурзі був схвалений Єдиний європейський акт, що вніс зміни в Договори про устанovu ЄОВС, ЄЕС і Євратому. ЄСА передбачав створення єдиного внутрішнього ринку і посилення зовнішньополітичного співробітництва держав-учасниць
12 травня 1985 р.	Іспанія і Португалія підписали договори про вступ у Співтовариство. Офіційно вони стали його учасницями з 1 січня 1986 р. Число його учасників збільшилося до дванадцяти
17 і 28 лютого 1986 р.	держави-учасниці підписали в Люксембурзі і Гаазі Єдиний європейський акт. Він набрав сили 1 липня 1987 р.
8-12 грудня 1989 р.	сесія Європейської ради в Страсбурзі прийняла рішення про скликання міжурядової конференції по проблемі створення Економічного і валютного союзу. 11 держав-учасниць (крім Великобританії) прийняли «Хартію основних соціальних прав трудящих»
19 червня 1990 р.	Франція, ФРН, Бельгія, Нідерланди і Люксембург підписали Шенгенську конвенцію про ліквідацію прикордонного контролю на внутрішніх кордонах Співтовариства. До Конвенції пізніше приєдналися Італія, Іспанія, Португалія, Греція, Австрія, Швеція, Фінляндія, Данія. Конвенцію також підписали Ісландія та Норвегія. Шенгенські угоди передбачають: скасування контролю на спільних кордонах; вироблення єдиних правил перетину зовнішніх кордонів; розділ терміналів в аеропортах і портах для тих, хто мандрує всередині Шенгена, і для тих, хто прибув ззовні; гармонізацію умов в'їзду та візові вимоги для короткотермінового перебування; створення Шенгенської інформаційної системи
16 грудня 1991 р.	підписані угоди про асоціацію між ЄС, з одного боку, і Угорщиною, Польщею і Чехословаччиною – з іншою
7 лютого 1992 р.	у м. Маастрихт (Нідерланди) підписаний Договір про Європейський союз (Маастрихтський договір). Він передбачав створення економічного, валютного і політичного союзу держав-учасниць ЄС
2 травня 1992 р.	ЄС і ЄАСТ підписали Угоду про створення Європейського економічного простору
1 листопада 1993 р.	набрав сили Маастрихтський договір, Співтовариства офіційно стали іменуватися Європейським Союзом
24-25 червня 1994 р.	підписані договори про вступ Австрії, Фінляндії і Швеції в ЄС. Офіційно вони стали членами ЄС з 1 січня 1995 р.
1 січня 1995 р.	приєднання до ЄС Австрії, Фінляндії та Швеції

Продовження таблиці А.1

1	2
1 липня 1995 р.	набрала сили Шенгенська угода про ліквідацію прикордонного контролю на внутрішніх кордонах ЄС. Її учасниками стали Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція, Іспанія і Португалія. Пізніше до них приєдналися Італія, Австрія, Греція і Фінляндія
2 жовтня 1997 р.	держави-учасниці підписали в Амстердамі договір
12-13 грудня 1997 р.	на сесії Європейської ради в Люксембурзі прийняте принципове рішення про розширення ЄС. Офіційно кандидатами названі 11 країн (Польща, Чехія, Угорщина, Словенія, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина і Болгарія), переговори з першими шістьма почалися в березні 1998 р.
7 грудня 2000 р.	підписана Хартія європейського Союзу про основні права
26 лютого 2001 р.	в Ніцці підписаний договір, яким внесені певні зміни до договорів про Європейський Союз, Європейське співтовариство та пов'язані з ними акти. Ніццький договір був ратифікований усіма держава-учасницями і набув чинності 1 лютого 2003 р.
15 грудня 2001 р.	в Лаакені схвалена декларація про майбутнє Європейського Союзу (Лаакенська декларація), в якій висловлена згода щодо розробки єдиного конституційного тексту для ЄС
1 січня 2002 р.	введення до обігу європейської валюти євро
1 травня 2004 р.	вступ до ЄС 10 країн: Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чехія. ЄС – склад 25 держав
18 червня 2004 р.	на урочистому засіданні в Римі глави держав та урядів 25 держав-учасниць підписали Договір, що встановлює Конституцію для Європи
21 лютого 2005 р.	підписання Плану дій Україна-ЄС
1 січня 2007 р.	вступ до ЄС Болгарії та Румунії (ЄС – 27 держав)
1 грудня 2009 р.	вступ в дію Лісабонського договору
1 липня 2013 р.	вступ в ЄС Хорватії (ЄС – 28 держав)
21 березня 2014 року та 27 червня 2014 року	Угоду про асоціацію було підписано в м. Брюссель Україною, ЄС та його державами-членами. Від України політична частина Угоди про асоціацію була підписана Прем'єр-міністром України А.П. Яценюком, економічна – Президентом України П.О. Порошенком. З іншої сторони Угоду підписали керівництво інституцій ЄС та лідери усіх держав-членів Європейського Союзу
16 вересня 2014 р.	Верховна Рада України синхронно з Європейським Парламентом ратифікували Угоду про асоціацію. Завершення Україною та ЄС усіх необхідних внутрішніх процедур дозволило розпочати з 1 листопада 2014 року тимчасове застосування значної частини Угоди про асоціацію на період до набуття нею чинності у повному обсязі після завершення процесу ратифікації усіма державами-членами ЄС
1 листопада 2014 р.	вступило в силу тимчасове застосування Угоди про Асоціацію України з ЄС
18 грудня 2015 р.	Європейська комісія підтвердила готовність України до безвізового режиму з ЄС

Продовження таблиці А.1

1	2
23 лютого 2017 р.	Верховна Рада ратифікувала Угоду між Урядом України і Європейським Союзом про участь України у програмі COSME (англ. Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) — «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (2014—2020)» COSME — одна з ключових програм Євросоюзу з бюджетом 2,3 млрд євро, яка спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва, обмін досвідом, підвищення ділової активності підприємців, розширення торговельно-економічних зав'язків і формування культури ведення бізнесу відповідно до найкращих світових стандартів)
26 квітня 2017 р.	Безвізовий режим для України затвердили на засіданні Комітету постійних представників ЄС (COREPER)
17 травня 2017 р.	в Страсбурзі урочисте підписання відповідного законодавчого акта (Українці зможуть в'їжджати без віз в наступні країни: Австрія, Бельгія, Болгарія, Німеччина, Греція, Данія, Естонія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія і Швеція)
23 червня 2022 р.	Європейська Рада на саміті у Брюсселі ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз

Джерело: складено автором за [37; 46; 47; 52]

ДОДАТОК Б

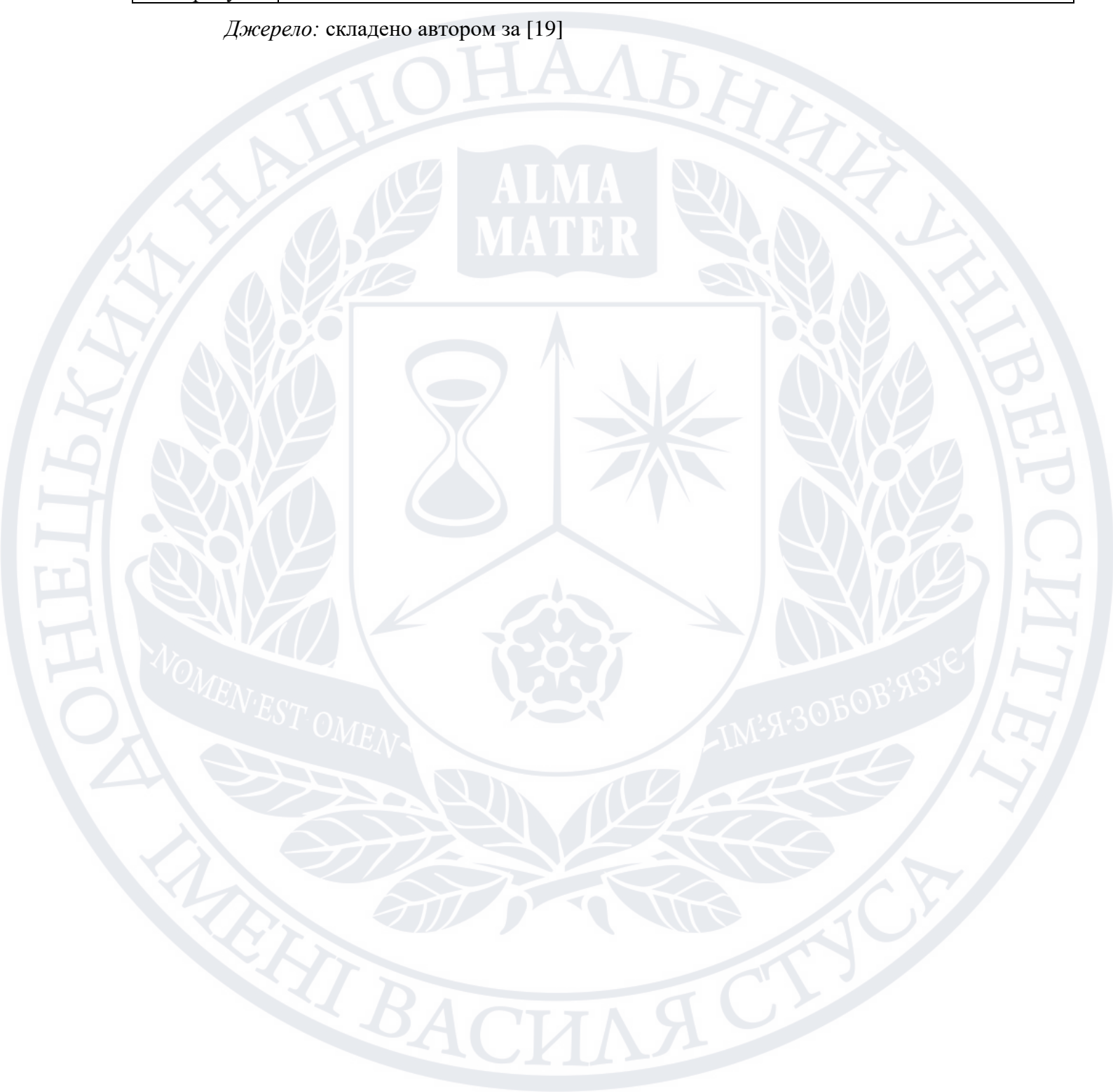
Таблиця Б.1 – Етапи становлення відносин Україна – ЄС

Дата	Подія
1	2
2 грудня 1991 року	У Декларації щодо України Європейський Союз відзначив демократичний характер Всеукраїнського референдуму та закликав Україну підтримувати відкритий і конструктивний діалог з ЄС
жовтень 1993 року	Київ Відкриття Представництва Європейської Комісії в Україні
14 червня 1994 року	Підписано Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС
1 червня 1995 року	Підписано Тимчасову угоду про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею між Україною та Європейським співтовариством, Європейським співтовариством вугілля та сталі, Європейським співтовариством з атомної енергії
1 березня 1998 року	Набула чинності Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС
11 червня 1998 року	Указом Президента України затверджено Стратегію інтеграції України до ЄС
10 грудня 1999 року	Європейська рада схвалила Спільну стратегію ЄС щодо України, спрямовану на зміцнення стратегічного партнерства між Україною та ЄС
18 лютого 2008 року	Розпочалися переговори щодо угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС
29 жовтня 2008 року	Почалися переговори про безвіз
2012 рік	Відносини Україна-ЄС погіршилися через те, що тодішній президент Янукович ув'язнив лідерів опозиції (Юрія Луценка та Юлію Тимошенко). Пізніше він відпустив Луценка
29 листопада 2013 року	Янукович відмовляється підписувати УА на Вільнюському саміті за наполяганням Росії. Початок Євромайдану
21 березня 2014 року	Політичну частину Угоди про асоціацію підписав прем'єр-міністр Яценюк
27 червня 2014 року	Економічна частина УА підписана Президентом Порошенком
16 вересня 2014 року	УА ратифіковано Україною
11 травня 2017 року	Україна отримала безвізовий режим з ЄС
12 жовтня 2021 року	Україна та ЄС підписали Угоду про спільний авіаційний простір, а також угоди про участь України в програмах ЄС Horizon Europe та Creative Europe
17 грудня 2021 року	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг, сертифікувала Укренерго як оператора системи передачі європейського типу за моделлю ISO. Це відкрило двері для офіційного членства в ENTSO-E
28 лютого 2022 року	Україна подала заявку на вступ до ЄС
квітень 2022 року	Україна заповнила анкету на розгляд Комісії ЄС

Продовження таблиці Б.1

1	2
26 квітня 2022 року	Україна стала членом-спостерігачем ENTSO-E. У березні українську мережу синхронізували з ЄС і відключили від Росії та Білорусі
червень 2022 року	Україна отримала статус кандидата в ЄС

Джерело: складено автором за [19]

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Результати застосування інструменту Регресія

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0,820479
R-квадрат	0,673186
Нормований R-квадрат	0,509779
Стандартна помилка	822,0902
Спостереження	10

<i>Дисперсійний аналіз</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	3	8352666	2784222	4,119693	0,066286
Залишок	6	4054994	675832,3		
Сума	9	12407660			

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95,0 %	Верхні 95,0 %	Нижні 95,0 %	Верхні 95,0 %
Y-перетин	816,913	1700,748	0,480326	0,648006	-3344,67	4978,494	-3344,67	4978,494
x1	-0,0497	0,051757	-0,96035	0,373963314	-0,17635	0,076939	-0,17635	0,076939
x2	304,7685	129,1599	2,359621	0,056313	-11,2745	620,8115	-11,2745	620,8115
x3	-95,3987	120,5834	-0,79114	0,458983	-390,456	199,6584	-390,456	199,6584

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення MS Excell